

1793.

*

1. Pestscheff-Rumin, Ioanna Maria Ludovica,
Consistoria, de: Responsa iur. XXX, XXXI et
XXXII. Programma, quo quatuor facultatum decan-
senses et reliqui assessores memoriam uni-
versariam Ioannae Mariae Ludovicae, Consi-
storiae de Pestscheff-Rumin . . . cele-
brandam indicunt.
2. * Boruius: Responsa iur. XXVI, XXVII et XXVIII.
Programma, quo ordinarius senior et reliqui fac-
iur. assessores memoriam Boruianam . . .
recolendam . . . indicunt.
3. * Greenius, hieg. Fridor. hysim (N. amissione
litterarum cambialium). Programma, quo
solemnia Doctoralia Samuelis Fridorici Tungstadii
indict.
4. * Sichelius, Ioanna Conradus: Responsa iur. XXIX.
Programma, quo ordinarius senior et reliqui
assessores fac. iur. solemnia Doctoralia Ioannis
Conradii Sichelii indict.

1793.

5. * Sylvestris et Petriken, Rudolphus Ferdinandus:
l. b. de: De iunio sanitatis studio, saepe
vel optimam sanitatem praegente. Programma, 9.
quo trium superiorum facultatum decani susce-
res et reliqui assessores . . . memoriam
Rudolphi Ferdinandi l. b. de Sylvestris et
Petriken . . . recollendam indicunt
6. Puffenmies, Th. Lud. Im: Programma, quo solen-
nis docturalia Christiani Winckleri indicit
7. Baucus, Henricus Gulfridus, fac. jur. procan-
cellarius: Panti consilium, rapitum Diocesa-
tionem; quae benignius responsum praestabit,
ad criminalem potissimum iustitiam per-
tinere. Programma, quo solennia docturalia
Iacob. Gustidius Terschii . . . in D. 14.
8. Brimerus, Christianus Gullob: De ducatu ducis
Electoris Saxoniae post mortem Alberti III,
ultimi ex familia Brunsvicorum V. Hebergeri

Electoris in Fridericum Hilligerum, Marchionem
Mansensem collato.

9. Pienerus, Christianus, Gollub: De collectione
pen dorum.

10. Erhardus, Christianus, Damm: De ampliationibus
judiciorum publicorum apud Romanos

11. Erhardus, Christianus, Damm: De fundamento juris
pursuendi.

12. Erhardus, Christianus, Damm: De ampliationibus
judiciorum publicorum apud Romanos.

13. Keck, Ferdinandus, Gull: De annis gratiae
et deservto ex legibus ecclesiasticis sequendis
aestimando.

14. Hanboldus, Christ. Guel: De legato nominis.

15. Hanboldus, Christ. Guel: De jure afferenti, ex quo
in primum creditorum locum succedunt.

16. Hermannus, Joannes, Fridericus: De jure et
obligationibus vidui uxoris, qui testamento
uxoris fideicommissum gravatus est universaliter.

1793.

17. Tugthaus, Samuel Fredericus: De gabellae detract
ex usu fori Saxoniæ Electoralis aestimanda.
Spe. I.
18. Tugthaus, Samuel Fredericus: De gabellae detract
ex usu fori Saxoniæ Electoralis aestimanda.
Spe. 2.
19. Kindius, Hieronymus Theophilus: De XIII Turbi
niani edictis Spe. I.
20. Knoetzscher, Joann. Christianus: De κρυποσική τε
σην παcis publicae turbatorum ad canes portando
damnatio.
21. Knoetzscherus, Joann. Christianus: De usu habitaculi
legis XIX. Orz. de usu et usufructu et reditu et
22. Perseus, Taculus Guilielmus: De distinctione inter
animum occidentis directum et indirectum.
23. Puethmannus, Fr. Lud. Im fac. jur. pro cancellario:
Programma, quo sollemnia inauguratio Joann. Fridrici
Hermanni indicit.

1793.

24. Ruessig, Conradus Gualterus: De cantone is haedano
de jure naturali nostra imprimis aetate maxi-
me necessaria. Programma, orationes auspiciali praesentatum.

25. Sebas, Christianus Ludovicus: De matheseos doctrina
cipitina et usu

26. Sickelius, Francus Conradus: Diocletianus et
Maximianus sive de vita et constitutionibus
C. Aurelii Valerii Diocletiani et M. Aurelii
Valerii Maximiani.

27. Stockmannus, Augustus Cornelius: De transactionibus
ab noviter reperta instrumenta vocis secundis.

28. Windlerus, Christianus: De interruptione actionis
prioris ac praescriptionis.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

1793, 19.
243

DE
XIII. IVSTINIANI EDICTIS
SPECIMEN PRIMVM

QVOD PVBLICE
AMPLISS. PHILOS. ORDINIS AVCTORITATE
IN AVDITORIO PHILOSOPHICO

A. D. XXI M. DECEMBER. ~~MDCCCXCIII~~

H. L. Q. C.

DEFENDET AVCTOR
HIERONYMVS THEOPHILVS
KINDIVS

A. A. M. ET I. V. B.

ASSVMTO SOCIO
AVGVSTO APEL

IVR. VTR. BACCAL. LIPS

Continet quatuor priora Edicta

LIPSIÆ
EX OFFICINA KLAVBARTHIA

XIII. IUSTINIANI EDICTIS

SPECIMEN PRIMUM

AMPLISS. PHLLOS. ORDINIS AUCTORITATE

IN AUSTRIACIS UNIVERSITATIBUS

A. D. M. DC. LXXI. M. DEC. 10. 10. 10.

H. L. O. C.

HIERONYMUS THEOPHILUS

RINIVS

ASSUMPTO SOCIO

AVGVSTO APPLI

1781 VIT. SACCEL. IMP.

Comitat. posthuc scripta Editio

1781

1781

V I R O
HOCCÉ STADII ACADEMICI

ILLVSTRI

SPECIMINE

ATQVE

GRATIAE TIVOME ANIMVM

EXCELLENTISSIMO

IOANNI ADAMO THEOPHILO
KINDIO

SERENISSIMO PRINCIPI ELECTORI SAXONIAE

A CONSILIIIS PROVOCATIONVM

PATRVELI

ET

PATRINO SVO OPTIMO

S O T O V A

O R I V
HOC ESTVDII ACADEMICI

ILLVSTRI
SPECIMINE

ATQVE
GRATVM PIVMQVE ANIMVM

EXCELLENTISSIMO

TESTARI CVPIIT

IOANNI ADAMO THEOPHIL.

KINDIO

SEMINARIO PRINCIPALI ELECTORIS SAXONIAE
A CONSISTORIO PROVOCATORVM

PATRIBVS

ET

PATRINO SVO OPTIMO

addictissimus

A V C T O R.

DE
XIII. IVSTINIANI EDICTIS.

§ I.

Instituti ratio.

Nouellae Imperatoris Iustiniani quo magis aestimatae semper sunt et partim singulatim partim cum aliis simul legibus Romanis collustratae ab interpretibus et commentatoribus, tanto magis neglecta et fere despecta reperiuntur Edicta eiusdem legislatoris. Quo iniquo harum legum fato commorus vt scribendi occasione mihi oblata argumentum antiquarium ex iuris Romani historia elaborandum depromerem, impellebar eam in primis ob causam, quod duplex praeterea mihi videbatur propositi mei commendatio. Nimirum digna esse arbitrabar quibus illustrandis operam darem, XIII. Iustiniani quae exstant Edicta, cum ob ipsorum auctorem et aetatem, tum ob inopiam incertitudinemque eorum, quae vel iam scripta sunt de iis, vel ex comparatione plurium Corporis iuris civilis locorum haud temere possunt conici. Quamquam enim non desunt viri docti, quorum alii^{a)} de edictis in genere, alii de edicto perpetuo,^{b)} praetorio

a) Omnium fere primus hic nominandus est Ioh. Gotl. HEINECCIVS in Opp. posth. a Ioh. Christiano Gotlob HEINECCIO Halae, 1744. 4. ed. Libro I. c. 2. pag. 15. ff.

b) vid. Laur. Andr. HAREMBERGERI diff. de edicto perpetuo, Iena, 1738. 4. et Petr. PITTENIVS in Oeconomia edicti perpetui.

torio seu aedilitio ^{e)} et successorio, ^{d)} de edictis ad Christianos ^{e)} aliisque scripsere; de nostris tamen quae ab Iustiano nomen ferunt, omnes altum silentium tenuerunt. Haud leue igitur pondus nouitati quoque huius argumenti inesse, non immerito sperandum est. Quae cum ita fiat, ipsam tractationem ita componere nobis proposuimus, vt praemissis iis, quae de edictis in vniuersum ad nostram rem pertinere videbuntur, ad ea penetremus, quae omnem libelli paginam faciunt, vberiori illustratione, eorum suae originem spectes atque formam, siue auctoritatem et indolem, certe dignissima. Quo modo fieri poterit facillime, vt, consultis antiquitatis litterariae veterisque iurisprudentiae monumentis, quae opusculo nostro qualicumque firmae instar materiae fundamenta valeamus subiicere, absolutam pro virium nostrarum imbecillitate XIII. Edictorum commentationem producamus. Omnino autem omnem in eo collocabimus operam, vt quae huius illiusue placiti prima causa fuerit, qui verus sit sensus et ambitus locorum obscuriorum accuratius perspiciamus. Ita quidem opus nonnunquam erit loca, linguae barbarie paululum obtenebrata, num, sicut relata ex aliis locis referendis apte interpretari nobis contingat, periclitari; alia capita, vt hoc addamus, ope critices explicanda esse experiemur; alia, non tam verborum quam rerum intuitu difficilia, ex aevi antiquitatibus colustrare vnice proderit. Nouellarum Iustinianearum in primis,

e) vid. Aug. de LEYSER de edicto aedilitio in eius Medit. ad n. Spec. 237. alique quos recensuit LIPPENIVS sub voce: aedilitium edictum.

d) Quod egregie commentatus

est Ioh. Theoph. SEGERVS, Lips. 1769. 4.

e) De quibus inter alios Fr. BALDWINVS in Constantino Magno, Lips. et Halae, 1727. 8. ed. et Ian. a COSTA exposuerunt.

mis, quae inuoluunt praecepta maximam partem vberiora atque clariora, et nostra edicta locis quam opportunissimis plerumque inserta, ^{f)} quin et Basilicorum libros iterum iterumque non sine maxima utilitate consulemus. — Sed haec quidem haecenus de ratione consilii nostri et sine.

§ II.

De edictis in genere.

In tanta Romanarum legum varietate ^{g)} Edicta, siue ad auctoritatem eorum siue usum respicias, non vltimum occupant locum. Quo igitur iure inter Edicta sint a Iustiano relatae leges eae, de quibus disputare his paginis constituimus, vt diiudicare possimus, initium omne capiendum esse videtur de nomine et indole Edictorum. Sed quo plures aliae leges regiae existunt, quae ab edictis principum differunt leui tantum momento, tanto vtilior erit omnino haec ipsa disquisitio. Quamquam vero hoc verissimum est, cum tamen Iustiani iure ferant, quod videbimus deinde, suum nomen, ne partim praeter necessitatem saepius dicta ab aliis ^{h)} recantemus, partim a scopo nostro nimium nos auocari patiamur, praetorum, omninoque magistratum edictis neglectis, principum quae dicuntur, tractandis diutius commorari

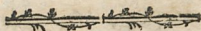
A 2

f) Cuius rei exempla ex inferioribus sponte sunt animaduerrere. Merito autem hac referendi sunt ii quoque loci, vbi singulis Nouellis integriorum seruatas videbimus quasdam Edictorum partes, quam exstant seorsim.

g) LIVIVS L. III. c. 34. Ius Romanum ideo immensum aliarum su-

per alias acervatarum legum cumulum nominat.

h) v. c. HEINECCIO in L. f. l. qui integro L. I. c. 6. edictorum, quae magistratum dicuntur, genus copiosissime tractauit. Referendus huc in primis quoque est Camil. BOELLVS de magistratum edictis L. IV.

rari oportebit. Differentem de his dignum esse censeo, quem hic audiamus HEINECCIUM¹⁾. „Quemadmodam enim, inter alia inquit, omnium paene magistratum munia paulatim in se traxerunt principes, nullo aduersante, ita illi et de rebus omnibus ad aliorum (quam praetorum) curam pertinentibus dixerunt fere quotidie, quin demum nouas, quotiescunque placuisset, leges edictis suis sanxerunt, ut magistratibus reliquis non nisi umbra quaedam prisca iuris potestatisque superesset.“ Ceterum alia illorum edictorum fuisse contendit generalia, quae ad totum orbem Romanum, alia specialia, quae ad vnam alteramue prouinciam¹⁾ vel ciuitatem pertinuerunt. Quam vero nonnulli^{m)} statuerunt edictorum principum differentiam vulgo specificam: quod ius commune constituenta proprio motu proficiscantur a summo in ciuitate principe; aequae communem esse apparebit aliis iuris, ut dicam principalis, formis, veluti constitutionibus et mandatis, a quibus in eo tamen, ut clariora discrimina omittamus,ⁿ⁾ differt edictum principale, ut hoc nouum semper ius existat, illis nonnunquam iura antiqua aut probentur tantummodo et confirmentur, aut restringantur tollanturque. Nec utique vero grauior distinguendi causa inde depromeretur, quod edicta solum in certo causarum genere, aut personarum certarum intuitu formaue solenni proposita

i) Libro I. c. 9. §. I. pag. 140. ff.

HEINECCIUS Lib. I. c. 9. §. 4. pag. 148. ff.

l) Sicuti in nostris Edictis Armeniam, Phoeniciam Libanicam, Ponticum tractum, Hellepontum Alexandrinasque et Aegyptiacas prouincias.

n) Singularem libello constitutionum naturam exposuit Chr. KOCH de constitutionibus principum, Ienae 1754. 4. De mandatis euolui potest L. I. Cod. de mandat. princip. et Jac. GOTHOFREDVS ad Leg. vn. Cod. Theodof. de mandatis principum, pag. 23. T. I.

m) Assentiri his videtur laudatus

pag. 23. T. I.

posita esse a principe, contendere velis. Licet enim singulae harum proprietatum contineantur aliarum quoque legum natura, v. c. decisionum, decretorum, rescriptorum epistalmatumque, ideo tamen istae omnes ab edicendo nomen non receperunt, quod vna semper vel altera illorum placitorum virtus princeps iis deest. Opus igitur esse certa definitione vel idonea saltem descriptione patet. Nos autem edictum principis (generale) esse arbitramur: *speciem iuris scripti, seu speciem legum, quibus princeps immediate motuque proprio commune plane nouum ad vniuersorum ciuium utilitatem constituit.* ^{o)} Quae omnia dum adsunt coniuncta, edictum principis verum constituitur, simpliciori ratione a similibus summi imperantis legibus haud discernendum. ^{p)} Differt igitur edictum, vt prolata definitionem paulo adcuratius perpendamus, a decisionibus et decretis in eo, quod sicuti in illis spontanea principis voluntas et plane noua iuris capita desiderantur, ita et haec non aliter dentur, nisi causa inter partes cognita, et ob decidendam potius litem dubiamque iuris quaestionem, quam introducendum ius recens. ^{q)} Eodem modo rescriptis et epistalmatibus principes a ciuibus implorati tantummodo respondent. ^{r)} Neque vero repugnant quae

A 3

^{o)} vid. L. III. Cod. de legibus et constitutionibus. L. II. Cod. vbi quis de curialibus vel cohortalibus etc. et L. VI. Cod. de diuers. praed. vrbana.

^{p)} Nimis nimisque late L. I. II. de constitut. princip. dicuntur constitutiones: principum placita, quae, si hi volunt, legis habent vigorem.

^{q)} vid. omnino GRAVINA in Orig. Iur. Ciu. Lips. 1703. pag. 145. ff. Ge. ENGELBRECHTI (Iun.)

Progr. de genuinis decisionum fontibus, Helmst. 1705. 4. L. XII. pr. Cod. de legibus et constit. L. vlt. Cod. pr. de legibus, et L. I. §. I. fin. II. de constitut. princip.

^{r)} Secundum L. XIX. §. 9. II. locat. L. VII. §. I. Cod. de diuers. reser. Conferri etiam potest SCHULTINGII diss. de reser. in eius Comment. acad. Vol. I. v. 3. et SAM. STRYCKII diss. de iure epistalm. Hal. 1699. 4. ibid. 1735. 4.

Ceterum

quae haecenus diximus, indoli et praeceptis edictorum Iustinianeorum, quin optime potius conveniunt cum iis, quae initio huius § differimus de divisione edictorum generalium et specialium. Restat, ut quae synonymicae voces legum quas tractamus, in Ictorum scriptis occurrant, breviter annotemus, quarum frequentiores censemus nuda vocabula: *lex, placitum, praeceptum*, in primisque *auctoritas*, et composita: *voluntas regia, sanctio regia, sacra forma, et sacra pragmatica forma.*⁵⁾ Ceterum haec principum placita referenda esse inter edicta perpetua, nec aliunde oriri eorum in valorem quam promulgatione, ex definitione satis apparet.⁶⁾

§ III.

De aetate et lingua Edictorum Iustinianeorum.

Vix gravi aliqua difficultate impeditam esse quaestionem de auctoritatum nostrarum aetate instituendam, facile posset

Ceterum civium singulorum exploratio licet privilegiorum concessionem in uniuersum praecedere debeat, ideo tamen, quod inveniuntur passim privilegia sponte ab imperante largita, fuerunt nonnulli, qui aliquam inde privilegiorum cum edictis similitudinem indagasse sibi visum sint. At nos tanto magis dubitamus, vilo modo eorum sententiae subscribere, quo certius est, fieri privilegii non ius commune, sed potius exceptionem a iure communi, sec. §. 6. Institur. de iure nat. gent. et civili, et L. 5. Cod. ad L. Cornel. de ficar. itemque L. I. Cod. de precibus imp. offerend. Ex eadem causa III. BRENERVS ad Institur. Iur. civil. (Lipf. 1789, ed.) §. LX, ubi definitio

privilegiorum exhibetur, ad verba: *ut ad exemplum non trahatur adnotavit haec: „Ab his ergo privilegiis recte adcuratores distinguunt benesicia legis, cum generalia, veluti restitutionis in integrum, inventarii, ordinis, divisionis, tum specialia, quibusdam hominum generibus, ut mulieribus, studiosis, sisco, collegiis et corporibus data, quae et nonnunquam iura singularia, et inproprie privilegia appellantur.“* CUIACIUS Obs. L. XV. c. 8.

s) Conferri possunt cum ipsa Edicta, tum prae ceteris quoque HERNECCIUS in Opp. posth. laud.

i) vid. L. 37. et 38. II. et L. 12. Cod. de legibus, nec non WERNHERVM Obs. P. IV. 201.

posset primo intuitu videri, et satis quidem ideo, quod ipsarum parentem Iustinianum omnes vno ore agnoscunt. At quamquam hoc verissimum est, ex aliis tamen causis, et cum per aetatis notionem non tam seculum integrum aut annum, quin potius mensē et diem intelligamus, rem aliter sese habere, inferiora docebunt. Praeterea enim ei, qui plenam absolutamque de tempore harum legum notitiam appetit, scire non sufficit, quo vnumquodque v. c. edictum latum sit et promulgatum, sed occasionis quoque, causarumque oblationis, et aliorum quae contigerunt, idem est quam curiosissimus. Hoc vero respectu omnes fere iuris antiqui collectores et commentatores, praecipui harum rerum censores, iniustissimi silentii taxandi sunt. ^{u)} Sic mirandum sane est, quod Henricus SCRIMGERVS, eiusdemque praenominis AGYLAEVVS, a quibus, FABRICIO ^{v)} atque BACHIO ^{x)} testibus, primum sunt in lucem protracta, nihil nec

u) Referendos inter eos censo BALDVINVM in vita Iustiniani, seu de iure nouo, Basil. 1560. 8. et Petr. de LVDEWIG in vita Iustiniani M. Halae, 1731. 4. qui tanto maiori studio neglexisse videtur XIII. Iustiniani, quo copiosior fuit de edicto perpetuo C. VIII. inde a §. 53.

v) in Biblioth. Gr. L. VI. c. 6. Vol. XII. pag. 404. ff. Verba eius ipsa digna esse censo ob raritatem testimoniorum de edictis nostris, quae investigare mihi quidem contigit in collectoribus iuris vetetis, quae apponantur hic: „Haec XIII. Edicta, inter reliqua inquit, cum Nouellis edidit Henricus Scrimgerus, Scotus, (Codice Veneto vsus Cardinalis

Bessarionis) apud Henricum Stephanum 1558. fol. Latine vna cum Leonis Sapientis Constitutionibus verit Henricus Agylaeus, ibid. 1560. 8. Graece et Latine extant ad calcem Nouellarum in Corp. Iur. ed. Geneu. 1583. Paris. 1623. (a Dionysio Gothofredo T. II. ed.) et Amstelod. 1663. fol. Latine in multis aliis Corporibus Iur. Iustin. editis.“

x) in Historia Iurisprudentiae Rom. Lips. 1782. 8. ed. pag. 662. (L. IV. c. II. §. 2.) vbi haec: Graece primum editae sunt (Novellae Const. Leonis Philof. sed conferri debet Nota b.) ab Henrico Scrimgero. Cui nomini adscripta nota b. ita sonat: apud Henricum Stephanum vna cum Iustinia-

de aetate eorum, nec de loco adnotauerint, vnde petierint ea. Omnia enim quae a SCRIMGERO hanc in rem editioni suae sunt praemissa verba, in ipsius titulo sequentia leguntur: „Haec ex bibliotheca illustris viri Hulderici Fuggeri domini in Kirchberg et Weissenhorn, publicae commoditati dicantur.“ AGYLAEVUM autem secutum esse SCRIMGERVM, vel coniiicere tantum licet ex locis quibusdam praefationis et inscriptionis, potissimum verbis his: „Huius editionis margini appositae numerorum notae, paginas Graeci exemplaris (h. e. Scrimgeriani, quod docuit nos comparatio,) indicant, ab Henrico Stephano excusi.“ Quae cum ita sint, coacti erimus interdum in pertractanda huius § quaestione contenti esse idoneis coniecturis, occasiones edictorum in primis respicientibus. Sed quid rei sit, videamus. Subiuncta scilicet sunt nonnullis XIII. Edictorum cum tempora, quibus, tum eorum quoque nomina, ad quos missa sunt. Horum aetas ex illo ipso additamento facile poterit definiri, quo carentium reliquorum, paulo difficilius. Qua re non poenitebit nos, cum inspectionem accuratorem temporum additorum, tum certae aetatis inueltigationem in iis, quae nuda reperiemus, ad inferiora referuare, vbi interpretandis edictis operam vnice nauabimus; saepius vtique tum plurimum eo adiuuabimur. Attamen placet interim adnotasse consensum STRVYI y)

et

Iustiniani Nouellis et edictis, latine redditae ab Henrico Agylaeo: inde vero Leuuenianae Corp. Iur. Iustin. editioni graecae et latine, et multis aliis latine tantum adiectae post Nouellas Iustiniani reperiuntur.

y) In Syntagm. Iur. Ciu. Francof. et Lips. 1718. 4. ed. P. I. pag. 62.

Not. y) quo loco Nouellae quoque apertis litteris ratione aetatis anteponuntur Edictis. „Fuerunt compositi libri Basil. a Basilio ex Iustiniani libris, ex XIII. Ed. Iust. post Nouellas latis, ex Const. Nouell. Iustin. et sequentium Imperatorum vsque ad Basiliam.“ Conferatur etiam LEVNCLEVII Ecclloge Basilicorum.

et BACHII, ^{a)} quorum vterque, licet ab vilo posse hac de re dubitari, vix probabile videatur, expressis tamen verbis nostra Basilicis esse antiquiora contendit, arbitratus, illa ex his non minus, quam ex Institutionibus, Pandectis, Codice, Novellis, Istorum Graecorum in Ius Iustinianum Commentariis, Paratitulis aliisque libris, constitutionibus, et legibus esse composita. Accedit Iosephus Maria SVARESIVS, qui conflatos esse libros Basilicorum ex Iustiniani Edictis XIII. publice praedicat. ^{b)} De lingua nostrorum quo pauciora, tanto tamen certiora dicenda. Quamvis toties autem Latine edita sint inde ab AGYLAEI temporibus, (versio enim, cuius SCRIMGERVS in praefatione editionis suae Nouellarum largam spem fecit, nunquam produsse videtur, licet saepius ab historiae iuris scriptoribus ^{c)} laudata) quoties Graece extant nostra Edicta; Graecum tamen sermonem patrem agnoscunt vna cum Nouellis, ^{d)} quibus, quotiescunque fere edita,

a) in Hist. Iur. pr. Rom. L. IV. c. 11. § 5. vbi Nota o) laudatur Ioh. IENSTII vberior notitia Basilicorum in Strictur. ad Iur. Rom. Pand. pag. 40. ff. praefat.

b) in Notitia Basilicorum, Paris 1697. 8. ed. et apud FABRICIVM in Bibl. Gr. Vol. XII. pag. 467—482. c. 6. § 24.

c) v. c. a BACHIO in Hist. Iur. pr. Rom. laud. loco. AGYLAEVS in praefatione versionis suae pag. 6. — „Ex quibus ego, inquit, in Henricum Scrimgerum (vt qui ita Leonem vulgandum curavit) quidquam rapi minime velim.“

d) Cuius rei causa sicuti eadem praene est, quam Ioh. Henricus Mx-

LIVS in Theophilo (seu libro singulari, de Graecarum iuris institutionum eandemque auctoris historia, aetate, auctoritate, fatis, dotibus, naenis, Lips. 1730. 4. ed.) c. 5. § 2. pag. 37. Institutionum paraphraseos Graecae Theophilanae statuendam esse copiosius demonstravit; ita ea quoque omnia quasi *kata rōda* applicari possunt ad Edictorum nostrorum linguam originariam, quae asseruit laudatus auctor c. 6. § 2. pag. 54. de stilo paraphraseos Graecae Theophili. Evolui quoque potest FR. BALDVINVS in Protheoria ad Nou. Constit. Louanii, 1542.

B

edita, addita sunt. Separatim enim neque Graece, neque versa Latine euulgata, quotquot mihi quidem editiones inspicere licuit, nunquam inueni. ^{e)} In Corporibus Iuris Civilis in quibus reperiuntur, vel Latine solum ^{f)} vel Graece, ^{g)} vel simul cum Agylaci paraphrasi Latina impressa conspiciuntur. ^{h)} Ceterum e lectionibus harum editionum omnium haud temere auguramur, ipsa esse e variis aut manu scriptis aut typis expressis exemplaribus deprompta. Quamquam enim, quod omne tamen pertinet ad inferiora libelli capita, paucissimas tantum inuenimus, quae sensum grauiter tetigerint, lectionum varietates; quaedam tamen loca, quae hic et illic integerrime sunt exhibita, in aliis editionibus deprehendimus modo adeo aequali incisa, resecta, et vere corrupta mutilataque, ut nisi librarios et editores coeca quadam obedientia in describendi sui potissimum exemplaris munere captos fingamus, aliam causam illius rei verosimiliorem proferre nullam possimus. Adiectae quoque sunt illis, in primisque loco ultimo recensitis, editionibus Corporum Iuris Civilis nonnullae, ob tenuitatem tamen et breuitatem ad genuinum verborum rerum sensum intelligendam parum conferentes. Peculiarem commentatorem, quantum scimus, nullum adhuc naeta sunt Edicta, ⁱ⁾ quin etiam a pluribus, qui

e) Conf. Nota v) ad §. III.

f) Ita exhibentur v. c. in Corp. Iur. Ciu. Rom. a Sim. van LEUVEN, Lips. 1720. 4. Dion. GOTHOFREDO, Lugd. Bat. 1590. fol. Vol. II. et Lud. RVSSARDO, Lugd. Bat. 1561. Vol. II. ed.

g) Huc pertinent editiones, prima Greg. HALOANDRI, Norimb. 1529. fol. et Ioh. HERWAGII, Basil. 1541. fol. euulgatae.

h) Ita sequuntur Nouellas in Corp. Iur. Ciu. ed. Geneu. et Amstelod. aliisque s. laud. Eodem modo existant in ed. Corp. Iur. Ciu. CHARRONDAEA ap. Chph. Plautinum, Antwerp. 1575. Vol. II. fol. excusa.

i) Apud Georg. Adam. STRUVIUM in Syntagm. Iur. Ciu. Francof. et Lips. 1718. 4. ed. Exerc. I. pag. 54 P. I. Thes. 68. fin. (Lib. I. T. II.) haec leguntur: „His, scilicet

qui interpretando collustrandoque vniuerso iuri ciuili operam nauarunt, iniuria prorsus neglecta reperiuntur. Licet enim satis sint specialia, nec alias vnquam profuerint, nisi tum, cum praefectis praetorio aliisque magistratibus provincialibus ab Iustiniano oblata erant, recentiori aetate omni vsu destituta; vix inde tamen sufficiens causa peti poterit, ab iis, partem scilicet iuris Iustiniani haud exiguam in aeternum constituentibus, quouis modo abstinendi.

§ IV.

Edictum primum.

Primum hoc Edictum licet reliquorum omnium breuissimum, non idem est, quod plures ob causas a nobis breuissime posset absolui. Verum enim vero ea quae supra commemorauimus de diuersis horum Edictorum formis, quae exstant in libris editis, satis hoc possent vnice probare. Quod iure enim mireris, illud ipsum apud SCRINGERVM,¹⁾ tanquam primum inter reliqua coeptum tantum, sub eadem tamen, quae aliunde exstat, inscriptione legitur his verbis:

Της παραδοθεισης ἡμιν εκ θεσ πολιτειας κηδομενοι, και εν ἀπα.
B 2 ση

cet Nouellis, cohaerent Edicta XIII. eiusdem Iustiniani, quae non ad certum aliquem hominem aut populum scripta sunt, sed in genere promulgata, vid. Ad. RICCVS, de lib. iur. Rom. quant. et qualit. Nota φ) ad eundem locum: „nullam vero auctoritatem in foro habent XIII. Iustiniani.“ vid. KLEINSCHMID de praecogn. iur. Tr. IV. Sect. III. L. I. Conferri quoque potest Burc. Gotth. STRUVIVS, in Hist. Iur. Rom. Iust.

Ienae, 1718. 4. ed. cuius c. 3. § 14. pag. 330. verba haec: „Post Nouellas in Corp. Iur. reperiuntur Edicta Iustiniani XIII. quae licet in foro nullam habeant auctoritatem, faciunt tamen ad interpretationem legum Iustinianearum. Idem dicendum erit de Iustini, Tiberii, Leonis, aliorumque Imperatorum Constit. quae iisdem subiectae et nunquam fuerunt receptae.“

1) in libro supra laudato, pag. 390.

ση διαισωνη ζην τας ημετερας υπημοας σπυδοντες τον υποτ.
και τα εξης. In margine annotata sunt verba: τστο το α
εδικτον ετεθη ανω εν τη μς σελιδι, h. e. in Nouella VIII. vbi
integerrimum exstat, quotquot ediciones inspicere nobis li-
cuit, sicuti et in paraphrasi AGYLAEANA Latina. Quae ta-
men omnia cum de lectione huius Edicti solum dicta sint,
pauca adhuc restant eius generis. Desitutum enim est hoc
placitum, quo modo nempe legitur in calce Corporum Iur.
Ciu. § 2. recensorum, inscriptione anni dieique euulgatio-
nis, ita vt incertae aetatis illud esse, hoc respectu asseri
posset. At insertum etiam est, quod ante nos annotarunt
Editores, Nouellae VIII. Capiti XIV. vbi dispositum est de
iureiurando et cautione a magistratibus provincialibus praes-
tandis, et cuius epilogo adiecta sunt haec: Dat. Belisario
praefecto, XVI. Cal. Maii 535. quae sequuntur verba initia-
lia Edicti tractandi. Necessarium esse ideo videtur, vt lex
nostra exsisterit vel ante Nouellam, vel simul cum ea sit pro-
mulgata. Et integro quidem, et quod excurrit, mense an-
tiquior reperitur, cui certe maior fides habenda est, apud
AGYLAEVUM, vbi adeo pro verbis XVI. Cal. Maii leguntur XV.
April. Constantinop. Belisario U. C. Consule, quem fasces
tenuisse anno Chr. 535. legere est apud PAGIVM in Crit. Ba-
ron. ad hunc annum. ^{m)} Ceterum Iustinianus auctor huius
Edicti, quod duplicis omnino argumenti est, νομον illud ap-
pellat, quae vox legis vocabulo ab AGYLAEO reddita, vel
sola legitima atque idonea causa nobis videretur, lege postea
vtendi interdum pro edicto. Verba ipsa, si technicas quas-
dam et vere proprias denominationes exceperis, satis clara,
plerum-

m) Conferri quoque potest Pro- sultam Belisario contendit propter
copius de B. V. II. pag. 134 ed. Africanum triumphum.
Hoesch. qui datum esse eo anno con-

plerumque tamen non, nisi ex moribus aevi illius, interpretanda sunt. Scire porro licet ex iis, quae sanctioni primae ab editoribus in primisque AGYLAEO indicii loco praemissa et in fine repetita sunt: conscriptam eam esse *vbique locorum constitutis Dei amantissimis archiepiscopis religiosissimisque patriarchis*. Suberant enim arbitrio eorum et inspectioni, quorum iniquitates hac lege vario modo coercebantur, provinciarum praefides praefestiqueⁿ⁾ ita, vt eos iuramenti, quo ab Iustiniani inde aetio munus regendae provinciae suscepturi praefesti obstringebantur,^{o)} Imperatores Romani voluerint strenuos exactores, vt liberrima quoque gauisi sint de iis, quae male a praefestis provincialibus gesta esse rentur, Romam referendi potestate. Primum autem Iustinianus legislator defendere studet hoc Edicto ciues suos provinciales ab iniuriis ex praesidum rapina venditione provinciarum oriundis. Quas *venditiones*, nisi *proditiones* rectius appellare velis, (*τας γνωμενας των επαρχων πρoσεις*) intelligendas eas esse censeo indeque ortas, quod non minus raro, quam iniuste accidit, vt provinciarum praesidia pretio quasi redempta iis cederentur, qui plurimum licitati, quod meritis sibi deerat, pecunia supplebant. Quas perniciosissimas provinciarum salutis venditiones eo in primis tollere auctor legis studet, vt archiepiscopis iterum iterumque obligationem referendi de iis, quae detrimenti aliquid afferre possent ciuibus, in animum inducat, violatoribus suae legis poenam et animaduersionem

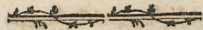
B 3

minatus,

n) Quorum amborum officia in quibus discrepent, commodior dicendi locus infra occurrit h. Ed. et sequ. pag.

o) vid. SIGONIVS de republ. Athen. L. III. C. de iudice Heliacae. L. fin. Cod. ad Leg. Iul. repet. Nou.

VIII. Tit. III. c. 7. et 14. XVII. c. 11. XXIV. c. 2. XXVI. c. 3. pr. in fin. et c. 5. pr. Nou. XXIX. c. vlt. et passim alibi in Nouellis, etiam L. 4. et 10. n. de off. praef. Ipsa iuramenti formula exhibetur in laud. priore Tit. III. sub fin.

minatus, iis vero praemium et aliquam gratiam promittens, qui sibi obtemperauerint. Neque vero parum haec venditionum interpretatio adiuuatur sequentibus. Conqueritur enim per totam legem legislator de absentiae suae a prouinciis necessitate adeoque de patriarcharum episcoporumque, quorum tamen erat, commoda prouinciarum quantumuis possent, promouere, in hoc officio negligentia. Satis autem ex hoc ipso Edicto apparet, saepius factum esse ut ea, quae praesides (*αρχοντες*) alique magistratus prouinciales illegitime atque damnose admiserint, archiepiscopi et episcopi et omnino clerici impie reticuerint. At enim vero Iustinianus quam anxie optauerit faustum sui voti euentum, satis inde concludere licet, quod non solum plura studiosè immiscet de manifestatione et conseruatione edicti sui, sed eandem quoque *posthac tabulis et lapidibus insculptam sacris locis esse asseruandam statuit.* ^{p)} Sed pergit Imperator interdicere *ciuitatum defensoribus,* ^{q)} (quo vocabulo *AGYLAEVs* reddidit Graecum verbum: *εὐδμοῖς*) aliquid vel accipere vel dare, vltra ea scilicet, quae conferri iis ex legum constitutione permillum est. Cuius duplicis Iustinianae prohibitionis priori paulo religiosior esse videtur posterior, qua verat legislator, dare defensores aliquid vltra legitimum, h. e. alios corrumpere, quod opponi.

p) Conferatur L. 2. § 4. n. de orig. iur. Leges interdum solitae recondi in chimeliis ecclesiarum, interdum insculptae lapidibus et porticibus templorum, interdum etiam lectae in ecclesiis secundum L. 4. Cod. Theod. de priuil. eorum qui in sacro palatio etc. L. 20. fin. eiusd. Cod. de episcopis, Si vero etc. C. XV. de defenf. ciu. Sic sane quoque Augustus apud IOSEPHVM Ant.

Ind. XVI. 6. edictum suum Ancyrae iubet *εὐλογηθεῖσαι ἐν τῇ Καισαρίῳ ναῶ,* columnae inscribi in templo Caesaris. Nec adeo diuersus est ab hac ratione hodiernus legum palam asseruandarum modus.

q) Varia occurrunt horum magistratum prouincialium nomina, veluti: procuratores, praefecti, praepositi, susceptores, administratores, aliaque.

opponitur h. l. τῷ aliquid accipere, i. e. pati sese corrumpi. Sane quidem continua orationis serie docemur, sermonem esse huic νόμος de eo, quod detur ea intentione, ut iniustitiae impietas auri pondere minuatur, et virtutis studium impediatur illecebris pecuniae, quod detur malo corrumpendi animo. Et vero quamquam dubitari nequit, quin quantitas eius pretii, quod accipere aut dare licebat prouinciarum magistratibus, satis antea fuerit determinata, *) insigne tamen iustitiae studium Imperatorem mouisse videtur, ut denuo illud pretium commemorauerit. Largitur autem defensoribus prouinciarum pro praebitis sibi (ciuitatibus) in foro gloriosissimorum (εὐδοξοτάτων) praefectorum **) iussionibus (προσταγμάτων) solidos quatuor, si quidem maiores *) sint, si minores tres. Quae praebitae, h. e. oblatae, promulgatae iussiones quid sibi velint, antiquitatum auxilio magis, quam solo verborum huius loci nexu intelligi posse puto. Nimirum praefecti prouinciarum iudicum et inspectorum personas in ciuitates sibi subiectas ita agebant, ut, quo scirent modum in gubernanda prouincia tenendum, instruerentur ab Imperatoribus, specialibus, vtut audiebant, mandatis et consultis praesidialibus, quae dicta sunt hoc loco, sicuti alibi, iussiones, quod verbum positum in singulari numero, loco quodam sequentis

r) Conferri omnino potest hanc in rem integram Nou. VIII. laud. cap. XIV.

s) Hunc titulum dignitatis, quae gloriae nomine crebrius occurrit in legibus Iur. Ciu. et in nostris Edictis, inter alios multos, de quibus locis suis dicemus, obtinuisse prouinciarum praefectos, Nou. CXXI. testatur, eademque de re vberius differit

Ioh. Boreel de MAVRENGNAULT in diss. de off. praef. prou. c. 7. pag. 141. ff. inf. Thes. OEHLRI-
CHIANO dissert. Belgic.

t) Haec prouinciarum diuisio cum inter receptas non merito referri possit, ambitum solum et quodammodo opulentiam respicere videtur.

tis Edicti occurrit simplici legis significatu. u) Soluere autem certi quid pro eiusmodi iussionibus imperialibus obligatae erant ciuitates de quarum administratione agebatur. Totius igitur loci haec erit potestas. Vetat Iustinianus, ne praefides prouinciarum plus sibi exigant pro id genus mandatis et consultiis, quam quod lege statutum esset. Neque vero temere hoc factum est, quia accidit plus vice simplici, ut iniqui et rapaces praefides redemptione illorum mandatorum ciuibus iusto carius venditata, iuris competentis praetextu fraudulenter sibi prospexerint. Fracta igitur hac fraudis ansa, quodlibet lucrum praeter salarium certum interdicitur in inferioribus: *si reditus iis scil. praesidibus*, (seu, quae dilucidior in Nouella esse videtur versio verborum Graecorum: *πλὴν εἰ μὴ τις ἐκ τῆ δημοσίου νενομισμένος αυτοῖς προσή πορος*; *si aliquis ex fisco solennis*, h. e. statutus, legitimus, *quaestus*) certum quoddam salarium, *ex publico constitutus sit*, nec quidquam tum vltra legitimum, si eiusmodi publico salario non gaudeant, quod indicatur verbis: *εἴπερ μὴδὲν ἐκ τῆ δημοσίου λαμβανοίεν*. AGYLAEI enim versio quam statim addimus, quo modo interpuncta est, summa obscuritate laborat. v) Adiungitur quoque poena, quae locum in iis casibus occupet, si a *chartulariis* omninoque iis, *qui circa praefectos sunt*, x) constitutio proposita violata fuerit, ad quadruplum

u) Classica hac de re inspicienda est Nou. XXIV. c. 6. Et vero etiam peculiari religionis intuitu oblatae iussiones obuiaae sunt in Nou. XVI. c. 11. omninoque conferri potest DRAKENBORGIVS in *diff. laud.* pag. 74.

v) Locus ita sonat: „a nemine autem quidpiam, si reditus illis ex publico constitutus erit, aut, si nihil,

ex publico percipiant, vltra ea quae sacra nostra constitutione ipsos ferre debere expressum est, accipiant.“

x) Hi vno verbo dicuntur comitatus et schola praesidum provinciarum, de qua plura vid. apud laud. MAURENGNAULT pag. 94. vbi nec pauca loca probantia adducuntur. Accedit GUTHERIVS de off. dom. Aug. sub illis vocibus,

plum vsque eius, quod acceperint, adeoque extensa, vt perpetuo exilio multati et corpore castigati *ea sollicitudine* (Graecum verbum est *Φρονισμα*, sub quo apertum est ex sequentibus, intelligendum esse munus eorum,) *depellentur, aliis melioribus viris*, qui sibi in munere succedant, cedere coacti. Quadruplicem hanc poenam feuerissimam quisque iudicabit, eoque grauiorem, quo minus permittere videretur omnis verborum nexus, vt eam, qua via breuissima aequitati consulatur, alternatiue quod dicitur, positam esse suspicemur; quippe cum singulis membris per singulas coniunctiones vinctis, disiunctio vlla desideretur. Accedit, quod pleonastica fere ratione bis expressam legimus eam poenae partem, quae muneris priuationem cernit, primum nude positam, altera vice quasi per euphoniā indicatam. Clauditur Edictum primum verbis Graecis: *ει δε και οι μεχοι των αρχωντες κ. τ. λ.* quae AGYLAEVVS vertit: *sed et qui etiamnum in officiis sunt*, etc. melius, vti opinor, et facilius expressis in Corpore Iur. Ciu. Amstelod. supra laudato ita: *si vero etiam haecenus iudices* etc. (quos nec minus apte tamen AGYLAEVVS dixit: qui in officiis sunt,) scil. hucusque ad legis expositae promulgationem et declarationem. Ita enim verba Graeca: *μεχοι των*, quibus nihil aliud indicatur, quam tempus legis propositae intuitu praesens, interpretanda sunt, vt referantur ad legem ipsam. Vnde quidem apparet, nihil re vera vltimam placiti § continere, nisi publice repetitam confirmationem totius praecepti, cuius sanctitas et obligatio nonnihil inde corroboratur. Quod reliquum, (de subscriptione legis enim quae dicenda erant, supra adpersimus,) temperare hic non possumus, quin idoneam causam fugere nos, profiteri non erubescamus, cur solidorum notio eorumque soluendorum quantitas in medio sermone Graeco, Latinis verbis et litteris

C

fit

fit expressa. Quod eo magis mirandum esse videtur, quominus nec linguae Graecae inopiae, quae aevi illius erat, hoc tribui possit, nec soli casui fortuito. Solidi enim pretium hoc loco tantum est aestimandum, quantum occurrit in aliis tunc temporis legibus Iuris Ciu. ab argentariae rei scriptoribus communi suffragio determinatum. Ita receptas quoque fuisse scimus ex iisdem auctoribus a prouinciis Imperii Romani Graecis rei argentariae Romanae rationes; itemque quantitatis notione, sicuti carentem nullum habemus populum nationemque cultiorem, gaudebant municipes illi et verbis vtrumque significabant. Ratio igitur ex sola consuetudine arcessenda et reliquorum edictorum stilo non parum saltem tuenda, nisi satisfacere possit harum rerum arbitris, meliorem aliam nullam adduci posse opinamur. Quod contra, non poterit eadem aequali iure applicari ad verbum *chartularii*, quod litteris Graecis expressum est. Diligentior enim censor sponte concedet, indicari partim hoc verbo personam, cuius munus redolet instituta prouinciis externis tanquam propria a Romanis concessa, partim quoque ex Graeca vocis (in textu Graeco) scriptura probabiliter colligi posse, ad solennem in hoc genere hominum eius receptionem. Sed cum haec de iis tantum dicta sint, quae iure quodam aliter exspectari potuissent in hoc placito, nihil restat adnotandum, nisi quod absit in eodem, quae in reliquis omnibus iisdem fere verbis expressa est, solennis faciendi formula, in inferioribus paululum diligentius examinanda.

itaque Iohannes teste PAGIO in Crit. Baron. ad hunc annum, praefectus praetoriorum anno Chr. 538. post consulatum Belisarii III. Imperii Iustiniani XI. atque sequentibus. Integram exstat hoc Edictum ubi cūque inuenitur, iisdemque locis in Caput I. et II. diuisum, solo AGYLAEO excepto, qui omnia serie continua exhibuit. Quod consilio magis, quam negligentia a se factum esse, eum inde lectoribus demonstrasse censeo, quod non solum verba ea, quibus in aliis exemplaribus manuscriptis singula capita, quin paragraphi singulae incipiunt, exprimendas curauerit per litteras initiales maiores quadratas, sed etiam alia quaedam, quae deesse alibi inuenimus, annotauerit per litteras minores procliuēs; ut plane taceamus de numeris marginalibus, quorum interpretationem supra vidimus FABRICIVM. Aggredimur legem ipsam de fide publica primum praecipientem. Occurrit in primis autem Nouella XVII. c. 13. locus ad interpretandam dicendi formulam: *fidem publicam dare*, (*λογον ασυλιας παρεχειν*) omnino classicus, Edictique prima pars, quam minus commode, atque esse factum in reliquis praeceptis videbimus, *praefationis* nomine inscriptam cernimus, ita incipit: *Ex iis, quae a gloria tua sine scripto (αγγελως) ad nos relata sunt* etc. Haec verba aduersari videntur iis, quae supra vberius differ-

Iurispr. Róm. pag. 606. ff. et apud RITTERSHVSIVM ad Nouell. in Prooem. c. II. pag. 18. (edit. Argent. 1615. 4.) Quem locum ideo potissimum praetermittere volebam, quod viam quasi Iohannis praefecti descriptionem nobis ita exhibet, ut simul intelligamus hoc Edictum non esse iniuria ei oblatum. Verba sunt: „Similes in eo (nempe Tribonianus et Iohannes, quos PROCOPIVS laudatus a RITTERSHVSIO

inter se comparauit,) quod vterque opum et pecuniarum fuit sitientissimus, et quasi mancipium nummi; suaeque extrema et in explebili auiditia odium totius populi Constantinopolitani aduersus se concitauit; adeo ut tandem propter ipsos seditio grauissima per urbem coorta fuerit. Quam Iustinianus aliter non potuit sedare et componere, quam duobus illis tam exosis ministris suis, ab officio quod gerebant, remotis.“

differuimus de notione edictorum. Nimirum Iustinianus cum singulatim in hac lege animaduertat, difficultatem publicorum tributorum illationi a praesidibus prouinciarum inde allatam, quod quibuslibet fidem publicam dederint, ad aures sibi peruenisse *sine scripto*; verosimile esse posset, reliqua Edicta sponte quasi haud data esse, sed antecessa demum relatione et imploratione, quod antea consilio negauimus. Hanc igitur sententiam vt tueamur cum sit necesse, de obligatione praesidum prouinciarum in rebus dubiis et illegitimis referendi ad superiores, quaedam adspargendi occasionem arripiamus. Copiose autem plura Iuris Ciuilibus loca^{a)} exponunt de munere et obligationibus praefectorum prouincialium, alia referendi officium quam seuerissime iubentia, alia paululum relaxantia, ita vt ex superioribus ea sola hoc loco repetemus, quibus adiuuari interpretationem secundi huius Edicti manifestum est. Neque vero, si modo rem accuratius ponderemus, scriptum illud, cuius defectum Imperator lege proposita quodammodo saltem notare viderur, aliter intelligendum esse arbitror, quam de iis praefectorum litteris, quibus de rebus dubiis et grauibus ad superiores aut populum Romanum ex officio, quod vulgo dicitur, referebant. Huiusmodi autem relationibus ordine et consuetudine receptis spontaneae legislatoris voluntati nihil auferri, quin imo integram saluamque eam restare eo vsque arbitror, donec princeps specialibus magistratuum aut subditorum litteris imploratoriis, vt huic illius abusus lege sua medelam afferat, fuerit extra ordinem conuentus. Quod saepius vario

C 3 que

a) Omnino huc pertinet supra laud. Tit. n. de off. praef. prou. Conferri quoque possunt ea, quae diximus ad ipsum I. Ed. euoluendique

sunt Commentatores Nouellae VIII. c. 14. a quibus plura capita ex vtroque Codice hanc in rem citata reperiuntur.

que modo factum esse, notiones plurium legum formarum, sicuti epistolarum, rescriptorum, pragmaticarum sanctionum aliarumque abunde docent. Tertiae § verba: *ad excellentiam tuam* etc. honoris causa posita, dignitatis gradum, inter alios plures, de quibus locis suis, prouincialibus magistratibus competentem inuoluunt. Pergit lex: *Eos enim, qui tributa publica suscipiunt,*^{b)} (*ὁποδελχομενοι τας δημοσιος Φορας*) inde sibi securitatem atque tutamentum praevidentes, quod aurum ipsis persusum sit, non transmittere, (*μη ευπειπειν*) hoc est, non deferre ad superiores, sibi que maximam partem retinere, i. e. lucri inde capiendi causa quam diutissime apud se condere, et cum aurum debeant, pecuniam paratam, a subditis sibi pro tributis iam iam solutam, male sibi data fide publica abuti; scilicet *ευνειπειν*, quo verbo repetendo ex antecedente § pendent infinitiui: *transmittere, retinere, abuti.* Neque vero omnes aequae consensus esse censerem in explicanda fide publica. Quam enim verba: *sibi data* suadere videntur interpretationem, ea quae inferius occurrunt: *ne in fisci causis fidem publicam dent*, prorsus excludant atque respuunt. Nimirum priora aperte loquuntur, sermonem hic esse de fide publica, quam praesidium prouincialium intuitu dicere possis passiuam, a populo Romano superioribus nempè iis concessa, posteriora vero actiuam potius indicant, quam ciuibus suis debitoribus interdum largiri, liberum erat praesidiis. Vtraque intelligendi ratio ob arctiorem orationis adeoque immediatam coniunctionem haud simul admittenda, cum suis tamen argumentis fundata esse pateat, difficilem optionem nobis relinquit.

^{b)} Hi vno verbo dicebantur publicani et publicani publici, teste BURMANNO de Vest. Pop. Rom. ex equitibus Pop. Rom. plurimique creabantur. Eorum ordinem plurimi fecit CICERO, et pro Lege Man. c. 7. vocauit eum: reliquorum omnium firmamentum.

linquit. At equidem paulo proclivior sum ad alteram, atque ideo potissimum, quod integrum Edicti Caput I. non nisi exponit de fide publica illa activa, quae pependit ab arbitrio praesidumque voluntate, cuius concedendae facultas erat penes praefectos. Quo igitur Imperator promtiorum efficiat tributorum et celeriorum delationem atque illationem, summae necessitatis esse putavit, praefectos, tributorum publicorum receptores, facultate largiendae fidei publicae, concedendarum dilationum, *in causis fiscalibus (ἐπι δημοσίων αιτιας)* quorum commoda et damna Imperatorem proxime tangunt, lege proposita plane privandi, *in privatorum (ιδιωτικων) causis* eadem iis haud aliter indulsa, nisi ita, ut nec ultra certum tempus, triginta dierum colligo,*) dari possit, nec propria auctoritate a praesidibus, *ubi elapsum fuerit, denuo revocari*, h. e. protrahi, renouari. Eodem consilio eiusmodi *securitatis promissiones (ασυλίας λογης)* fidei publicae seu dilationis concessionibus adeo inanes et inefficaces declarat, ut ii, qui tales acceperint, *nullam inde utilitatem sensuri sint. Ceterum illi soli*, pergit legislator, quo severitatem legis restrictione mitiget, *securitatem habeant, qui aut ad sacram nostram iussione*, h. e. ad nostra rescripta, aut ad excellentiae tuae, Iohannis, quem superiorem praefectum fuisse ex hoc ipso loco patet, *mandata, securitatis promissiones abstulerint.* Sequitur primum Edicti Caput, (quae enim adhuc explicavimus verba, prooemii et praefationis nomine inscripta existant in Corp. Iur. Civ.)

c) Ita enim secundum Novellae XVII. cap. 6. hoc tempus definiendum erit, quo integro de fide publica non passim danda, haec leguntur: Sed neque haec quae dicuntur verba (*ἀσχυον και οχλησενον*) id est iusiurandum, promte dare cessines in am-

plus tempus: sed et cum examinatione in tempore mediocri (de quo vid. L. 1. § 2. n. de irenere acti- que) et non transcendente *triginta dierum inducias*, ne ex hoc infinitae sint hominibus ad invicem contem- piones.

Ciu.) quo ita disponitur de *haeticorum quaestoribus* ^{d)} (*στὴν ἀλγερινων ζητησει*) vt in posterum villos admitti vetetur. Quae prohibitio quid sibi velit, vt perspiciatur, opus est pauca adnotare in vniuersam de haeticis eorumque tunc temporis statu. Qui intelligendi sint in legibus Iustiniani *haetici* seu profani, optime intelligi potest ex opposito orthodoxorum nomine. Hos autem cum idem Imperator ira describat, vt eos esse dicat, qui communicant ecclesiae Catholicae, qui amplectuntur symbola quatuor Synodorum oecumenicarum; collocat ab altera parte eos, qui non sunt Catholicae fidei, nec in ecclesia SS. in qua synodi illae recitantur, communicant, sed ab ecclesia, simpliciter sic dicta Catholica, separati sunt. Hanc quoque veram esse Iustinianeam descriptionem haeticorum, et qui iis opponuntur, orthodoxorum, comprobant permultae Imperatoris leges, in primisque Nouellae, in quibus hac de re dictum est. Iam vero neminem iurisprudentiae Iustinianae gnarum fugit, quod ex temporum successu legislator ille ab orthodoxorum partibus steterit, ^{e)} et quanta his commoda indulserit, tanta iniunxerit haeticis incommoda, ipsorum praeterea numerum indies esse magis magisque diminuendum ratus. Hoc igitur consilio inquiri, si qui haerefeos suspecti videantur, in vitam eorum et fidem saepius Iustinianus iussit, ^{f)} potestate interdum

d) Apud POMPONIVM L. XI. § 23. de orig. iur. occurrunt *quaestores parricidii*, sub quibus intelligendi sunt iudices illi a populo ante institutas perpetuas quaestiones (iudicia ordinaria) constituti et iudiciis publicis destinati.

e) Egregia hanc in rem exstat Nouella CXXXI. c. 15. vbi haec: Primum esse maximum bonum omni-

bus hominibus credimus verae et immaculae Christianorum fidei rectam confessionem: vt per omnia haec corroborentur, et omnes terrarum sanctissimi sacerdotes ad concordiam copulentur, etc.

f) Conferatur Nouella CXXXII. ad quam consulendi Synodor. Comment.

dum petentibus concessa, ut quos scirent haeresi deditos, cognoscerent et indicarent pro determinato praemio, *sportularum* nomine in placito nostro insignito. Sed ut haec erant, accidit etiam, ut non tam pietatis quam quaestus studio, solo sportularum intuitu (*λογω σπορτῶλων*) nefarii quidam potestatem illam praetextentes ita abusi sint Imperatoris permissione, ut innocentes comprehenderint eorumque bona expilauerint. Cui ut frenum iniiciatur iniquitati, sancientem conspicimus in lege proposita Iustinianam, ut qui id aui sint et comprehendantur, et ad clarissimos prouinciarum praesides abducantur, post probationes, quaestu scilicet illos egisse et calumniose haereseos reos accusare voluisse, quod ceperint, in triplum refusuri: ut simplum iis, qui damno affecti sint, reddatur: duplum vero in fiscum inferatur. Laudanda iterum esse videtur haec Iustiniani legislatio, cum ob utilitatem ipsius, tum quod inde refutari facile potest eorum sententia, qui nimiam fuisse Iustiniani aduersus haereticos persecutionem, statuere conati sunt. Ceterum caueas hoc loco, ne sub iis, qui se haeticorum erroribus deditisse dicuntur, τῆς ἐαυτῆς τῶν αἰρετικῶν ἐνδεδοκῶτων πλᾶνῃ,) intelligas, ut ita dicam, veros haereticos, quorum statutam poenam fuisse confiscationem bonorum negari nequit. Neque enim ita conueniret haec interpretatio cum *simplo bonorum*, quod ipsis iniuria violatis restitui vult legislator. Intelligendi illi potius sunt homines innocentes, quibus e calumnia motum est haereseos crimen. Notanda insuper hoc loco insignis PLINII epistola, qua vetuit Imperator Traianus, ne inquisitio fieret in Christianos, de qua vid. CUIACIUS ad Nouell. XVII. C. II. qui ceteroquin tanto magis adnotandum censet locum de non admittendis in prouinciam inquisitoribus, quo maior Belgicae prouinciae pars illa re ab Hispano sit abalienata. Re-

D

vertitur

vertitur sacra pragmatica forma ad tributorum publicorum exactionem, §) priori tamen Edicti dispositione modo longe specialiori. Quae enim supra tanquam in genere praecepit legislator, ad *spectabilem* (de quo titulo infra commodior dicendi occasio erit,) *Asanae iurisdictionis vicarium* restringit. Foecundam esse adeoque fertilissimam materiam de vicariis praefectorum praetorio contendit DRAKENBORGIVS in diss. cit. C. V. „vt qui exhaurire eam veller, altera opus haberet disputatione.“ Quapropter equidem arbitratus condonaturam mihi esse a B. L. vltiorem eorum probationem, quae monenda hoc loco ex illius doctrinae capite censēbo, Viri illius peritissimi eiusque testimonii mentionem praetermittere nullo pacto a me impetraui. Instituti sunt eiusmodi vicarii, qui praefectorum praetorio dispositioni suberant, ab Augusto, aucto eorum numero a Diocletiano et Constantino M. qui et primus quatuor superiores praefectos praetorio creauit. Inuenimus autem ab illa inde aetate subiectos imperio praefectorum praetorio Orientis vicarios Asiae, Ponticae et Thraciarum: praefectorum Illyrici vicarios Macedoniae, et PANCIROLLO auctore, Daciae quoque: praefectis praetoriorum Italiae vicarios vrbs Romae, Italiae et Afficae: denique praefectis praetoriorum Galliarum vicarios Hispaniarum, Galliarum et Britanniae. Plerumque igitur vni praefecto duo aut plures vicarii suberant, qui etiam propraefecti^{h)} audiunt, et olim quidem, cum potestas praefectorum praetorio mere militaris fuisset, iidem de militaribus tantum personis ius dixisse, et res bellicas solummodo curasse videntur, pro tem-

poris
 g) Haec praefectis diligentissime commendatur etiam in Nouellis VIII. c. 8. et CLXI. c. 2.
 h) vid. GVTherivm de off. dom. Aug. sub hac voce.

poris successu aliis, iisque civilibus negotiis et muneribus
 admissi. Comitatus praefectorum praetorio, seu cohors
 praetoriana, quae alio proprio verbo schola dicebatur, SVB-
 TONIO teste¹⁾ equites habuit et pedites; vicariorum item
 vicariana nuncupabatur. Quibus dictis, ut nostrae sanctio-
 nis praecepto insistamus, elucebit iis, qui dicuntur hoc
 loco: *in vicariana cohorte, quae spectabili Asiae iurisdictionis*
vicario apparet, locum et ordinem obtinere, comprehendi pro-
ptie sic dictos omnes cohortales seu cohortalinos¹⁾ Asiae vi-
carii. Obstringit eos legislator, ut suo bonorumque suorum
 periculo, h. e. ita, ut quae tributa ipsorum negligentia fisco
 pereant, e re sua restituere teneantur, *publicorum tributorum*
illationi incumbant. Cuius statuti cum primam causam fuisse
 supra viderimus fisci fauorem, alteram addit Iustinianus
 hanc: quod scilicet: *numerum eorum, qui in provinciali co-*
horte numerantur, (των εις την επιχωριον αναθερομενων ταξων)
in paucos admodum coarctatum esse, diuque iam clarissimum pro-
vinciae Phrygum Pacatianorum gentis praesidis magistratum etiam
vicarium assumfisse, compertus sit. Veritus igitur est Impera-
 tor, ut sine fisci detrimento, coniuncto praesidii Phrygum
 Pacatianorum Asiaeque iurisdictionis vicariatus officio una
 eademque persona fungi posset, nec id temere quidem, cum
 Ponticam Thraciasque simul regendas fuisse Asiae vicario,
 iamiam docuerimus. Neque vero parum haec interpretatio
 confirmatur Nouella VIII. Cap. 2. qua dilucidius vix esse
 posset huius loci interpretamentum. Ibi enim dicitur vica-
 rius Asiae iurisdictionis *iudex quoque esse Pacatianae Phry-*
giae, quibus coniunctis officiis vti in posterum vetans prae-
fectum, Imperator eum potius contentum esse iubet sub no-
 mine

D 2

i) in Calig. c. 45.

1) vid. GYTHERIVM lib. laud. sub his nominibus.

mine *speſtabilis comitis Pacatiana Phrygiae*^{m)} ea ſola
 prouincia. Similem duorum eiuſmodi officiorum coalitio-
 nem *comitatus* dignitate appellatam exhibet laudatae Nouel-
 lae Cap. 3. cuius, ſi quis inueniatur aliorum hanc in rem
 exemplorum curioſus, vberior expoſitio Commentatorum
 conſulatur. Alio modo legiſlator vltima formae § tributo-
 rum illationem curat, dum ad apochas diligenter ſcribendas
 rationeſque fideliter habendas praefectos adigit.ⁿ⁾ Et vero
 etiam ſummae neceſſitatis erat accuratiſſima rerum ſiscalium
 adminiſtratio et ob ambitum earum, et ob varia quae fere-
 bat occaſio, negotia acceſſoria. Sciendum enim eſt tributo-
 rum praefectis, qui dicuntur hoc loco: *prouinciales tributo-
 rum ſuſceptores*,^{o)} (ἐθνικοὶ ἀποδεκταὶ καὶ ἐναστὴν ἐπαρχίαν,)
 ipſorum tamen periculo relictum fuiſſe, iis, quorum bonis
 ſufficiens ineſſet ſecuritas, credere ita, vt *acceptilationibus* ipſi
 ſubeant eorum praefationeſ. Ex quibus dictis patebit
 omnem, quo modo iure Ciuili determinata eſt, acceptilatio-
 num naturam hic eſſe applicandam. Quo clarior prae-
 terea eſt tractatus locus, tanto citius progredimur ad ſingula
 quaedam verba obſcuriora, quo referenda in primis cenſe-
 rem *excellentiā tuae menſae*, (τὴν ὑπεροχὴν τῆς σὴς τραπεζῆς)
 et *ſacras noſtras largitioneſ*; (ταὶς θείαις ἡμῶν λαογιτιωνεſ;) vix
 autem: *alioſ tituloſ*, (ἐτεροὶς τίτλοιſ, h. e. cauſas iuris compe-
 tentiſ,) quibus praeter commemoratoſ excellentiae menſae
 ſacrarum

m) Repetita vice huius mentionem
 facit laudata Nonella VIII. poſt cap.
 14. vbi inferum eſt integrum no-
 ſtrum Edictum II. quod ſequitur:
 Notitia eorum quae ab vnaquaque
 ſubditarum adminiſtrationum debent
 praebere circa conſuetudinem quan-
 titatiſ, ab iſiſ qui adminiſtrationem
 habent. § 3.

n) Digniſſima eſt quae cum hoc
 loco comparetur, Nonella XVII.
 c. 8.

o) De iſiſ vid. GUTHERIVS L. I.
 pag. 442. quocum loco conferendi
 ſunt vtriuſque Codiciſ tituli de ſuſ-
 ceptoribuſ, praefectiſ et arcariſ.

sacrarumque largitionum, ceteros omnes qui cogitari possunt, v. c. salarii, iussionis Imperatoriae, aliosque comprehendendi censemus. Quodsi verba: *excellentiæ tuæ mensæ* nobis synonymica dicere vocibus: *sacrarum largitionum*, (quodammodo enim suadere hoc videtur copula: *que*) necesse est, ut sacras largitiones proprie accipias de pecunia illa publica, quæ in varios usus cogenda pertinebat ad Imperatoris aërium. Illa ratione *τὸ nostræ* significaret idem, ac quæ præbitæ, concessæ sunt a nobis, hæc vero: quæ nobis competunt, quæ pertinent ad nos, postulandæ a nobis. Quid autem sint sacrae largitiones, quæ proprie ita vocabantur, et remunerationum atque munerationum sacrarum nomine veniebant, copiosius legi potest apud Gvtherivm, P) cuius hæc: „Largitiones sacrae fuerunt et privatae, ex quarum diversitate duo comites sunt constituti, qui vtrique largitionum, et vtriusque (privati et sacri seu publici) aërii comites dicti, et sacrarum et privatarum remunerationum. Sacrae largitiones publicæ vocantur, quod nomen privatis non competit.“ Largitiones ipsæ apud eundem Virum antiquitatum Romanarum acti illius peritissimum esse dicuntur: quaelibet in varios usus eroganda pecunia publica, et comites largitionum ii, quibus thesaurorum Imperatoris administratio commissa est. Ad multos autem pertinuit communis hæc largitionum comitum appellatio, quibus omnibus sacrarum largitionum Illustris qui dicebatur præerat, subiectis eius potestati, Gvtherio teste, comitibus largitionum per Illyricum, Italicianarum et largitionum per omnes dioeceses, quos dictos quoque esse contendit ex rescripto Theodosii

P) In libro laudato, l. III. c. 16. p. 541. et c. 25. pag. 581. II. Con-

ferri etiam potest L. 2. Cod. Theod. de comiteatu.

dosii et Valentiniani: comites thesaurorum. ^{q)} Mitto reliqua tanquam magis a re nostra remota de dignitate eorum et iurisdictione, de ceteris officii eorum partibus, de aliis muneribus, quibus simul functi sparsim leguntur, ^{r)} memoratu haudquaquam tamen indigna. Vacamus potius verbo *competunt*, (*ανηκουτων, ανηκουσαν,*) cuius paulo latior esse videtur hoc loco potestas. Nimirum idem significat, quod determinata, destinata sunt, ita ut iis: *quae excellentiae tuae mensurae quaeque sacris largitionibus competunt*, intelligenda sint certa tributorum capita, largitionibus soluendis ab Imperatore dicata. Animaduertere restat, subiectam esse huic placito in priori desiderandam solennem illam legibusque Imperatoris quasi propriam, satisque claram, nihilque aliud, quam legis sanctionem complectentem formulam: *quae igitur nobis placuerunt, et per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, ea excellentia tua ad effectum deduci praecipito*, cuius explicandae causa idoneum formularum solennium interpretem BRISONIVM ^{s)} laudasse, breuitatis studio sat esse putamus.

§ VI.

Edictum tertium.

Non vltimam fuisse causam elati imperii Romani ad tantum fastigium, quod orbis terrarum nomine appellari mereatur, in eo positam, ut prouincias subiectas iisdem moribus, institutis et legibus regendas esse censuerint Latii gubernatores; testes haud spernendi exstant historiae Romanae cum

q) Argumento Leg. XIII. Ceter
XXIII. Cod. Theod. de diu. officiis.

r) Sic primiceriorum notariorum
partes saepissime egerunt. vid. CAS-
SIODORVS Variar. VII.

s) Speciali Libro I. Op. quam fo-
lis legum ferendarum, et omnino
circa leges consuetis formulis desti-
nauit.

cum vetères tum recentiores scriptores. Quemadmodum vero huius rei causis perscrutandis non leuem omnes nauarunt operam, ita allatis quoque variis aliorum populorum exemplis, plenam fidem verbis suis conciliarunt. Quibus praemisissis, ipso Edictorum Iustinianeorum ordine iussi sumus viam nobis parare ad tertiam de *Armeniorum successione* inscriptam sanctionem, cuius commentationem quo tutius suscipere valeamus, primo loco nominanda est Nouella XXI. licet XV. demum Cal. April. post Conf. Belisarii, h. e. anno 536. Armeniae proconsuli Acacio, sub aequali tamen inscriptione, *) quae nostri Edicti est, ab Imperatore emissa. Nihilominus quoque Nouella XXXI. ad Iohannem praefectum praetorio scripta alio respectu, quam leges laudatae, sed ita tamen de Armenia praecipit, vt quomodo diuisa fuerit haec Romanorum prouincia, optime inde cognoscatur. Nimirum Armenia in vniuersum dicta, STRABONE SVIDAQUE testibus, regio erat minoris Asiae prope Persidem inter Taurum et Caucasum a Cappadocia vsque ad Caspium mare protensa, et in maiorem minoremque semper diuisa. **) Duplilatam iterum harum diuisionem, siue potius vteriolem descriptionem Iustinianus inculcauit Nouellae vltimo loco laudatae. Quid omnino autem plura, cum sanctionem nostram ex citata Nouella XXI. sese fere ipsam interpretari sciamus? Non dubitandum erit, quin legibus derogatoriis iure sit adnumeranda non illa solum Nouella, sed et nostrum placitum. Quoniam, inter alia enim Imperator inquit, barbaricam quandam insolentemque (Nouellae verba sunt: quod barbarice

*) Scilicet de *Armenis*, cui, recte momentibus Glossatoribus ad Corp. Iur. in SCRIMGERIANA editione (pag. quam omiserunt addere, 82.) adiecta leguntur verba: *αὐτοὶ ἐν πάσει τῶν Ρωμαίων ἀκολουθεῖν νόμοις*, ita versa: et vt ipsi per omnia Romanas sequantur leges. u) Conferatur PLINIVS Hist. Nat. L. VIII. c. 9.

barice hæctenus apud eos, Armenios, seruabatur.) et quæ neque Romanos neque nostræ reipublicæ iniustitiam deceat, apud ipsos esse legem nuper didicimus, (ut ne in p. masculi in parentum hereditatem succedant, foeminae vero non,) emissæ præsentem ad magnificentiæ tuam sacra lege, decernimus ut successiones æquales sint, et quæ viris mulieribusque Romanorum legibus constituta sunt, hæc etiam in Armenia obtineant. Mutata hæc seu potius sublata pristina succedendi in Armenia iniustitia, quam nihilominus obseruatam olim fuisse ab aliis quoque gentibus, v. c. Saliis et Francis, Glossatores ante nos animaduertent, non adeo dissimilibus aut clarioribus, quin pluribus verbis confirmata est I^mo Nouellæ XXI. II^{do}que Capitibus. v) Vtriusque harum legum contenta strictius intelligenda esse, de ipsarum ætate, satis patet superque ex historia iurisprudentiæ Romanæ. Scimus enim temporibus antiquissimis commodius Romanis visum fuisse iura ita constitui, ut hereditates ad masculos tantum confluerent, ideoque agnatio, in cuius fauorem haud raro vestigia per omne legislationis Romanæ æuam deprehenduntur, etiam remotissimo gradu cognationi semper præstaret. Omnino igitur de foeminis ita placuit, ut ipsæ consanguinitatis iure tantum capiant hereditates, si sorores sint, vterius vero non: masculi autem ad eorum hereditates admittantur, etiam si distent longissimo gradu. At vero mox aliquam saltem iniquæ huius dispositionis mitigationem posuerunt XII. Tabulæ. Et vero etiam postea,

v) Huius quidem tenoris: „Sanctimus igitur per hanc sacram legem et apud Armenios hæc ipsa tenere, quæ et apud nos occasione successions foeminarum, et nullam esse differentiam masculi et foeminae: sed sicut et in nostris legibus dispositum est, secundum quam figuram heredes existant parentum, hoc est, patris et matris, et aui et auia, et adhuc longius, vel eos qui post ipsos sunt, hoc est, filii et filia, et quemadmodum ipsi hereditatem transmittant, ita apud Armenios esse, et nihil Armeniorum leges a Romanorum differre“ etc.

postea, cum praetores, de iniustitia introductae foeminarum exclusionis persuasi, bonorum possessiones inuenerint, media iurisprudencia eodem aequitatis studio plures tulit subtilitates, tandemque Imperialibus iussionibus *) sancitum est, omnes legitimas personas, id est, per virilem sexum descendentes, siue masculini generis siue foemini sint, simili modo ad iura successionis legitimae, ab intestato secundum sui gradus praerogatiuam vocari; nec adeo excludendas esse propterea, quod consanguinitatis iura, sicut germanae, non haberent. Quae omnia hoc consilio tantum a nobis dicta sunt, vt ea, quae pertinebant in legibus propositis ad iura successionesque in primis Romanorum, strictioris magis esse quam latioris interpretationis demonstremus, additis de foeminarum successione praestantioribus scriptoribus contenti. *) Iam quoniam ea omnia quae praecesserunt secundum pristinam rationis succedendi in Armenia iniustitiam, commouere absurdissimum esset, tempus additum videmus a legislatore, a quo inde obligare debeat noua et aequior succedendi ratio; in quibus vigorem nullum obtineat, casus quidam recensentur, praeterquam scilicet si qui iam transegerint, alioque modo se inuicem liberauerint. Additam quoque legimus tardioris obligationis causam eandem, quae in Nouella citata commemoratur, ipsumque initium obligandi per Edictum tractatum, secundo Nouellae Capite, licet aliis verbis, y) confirmatum, a legislatore ita statuitur: *Ac praesens*

v) vid. L. singul. Cod. de legit. hered. ibique Interpretes.

x) vid. Georg NATTA de statuto excludente foeminas a successione existantibus masculis, Francof. 1606. 4. et Laur. di PALATIS Comm. su-

per statuto excludente foeminas a successione dum existant masculis, Francof. eod. anno.

y) His: „a principiis quartae decimae indictionis“ quibus verbis interpretandis adiecta sunt in Corp. Iur.

sens quidem lex (vbi iam diximus,) ab initio pii nostri imperii etc. (απο τε καιρος της ευσεβης ημων βασιλειας, ει των προομιων της ημετερας βασιλειας,) AGYLAEO fideliter quidem, sed absque temporis ratione habita hunc locum vertere. Namque notum est Imperii Iustiniani primordia incidere in annum Chr. 527. legislator vero obligationem formae expositae, quae lata est secundum subscriptionem X. Cal. Aug. Belisario U. C. Conf. h. e. anno 535. non temere statuisse censendus est quodam demum tempore (scil. sex annis,) post latam sanctionem²⁾; quippe quod „antiquiora perferuari et ad superiora tempora adscendere, confusionis magis quam legislationis esse,“ in Nouella arbitratus est. Porro, lex pergit, mulieres³⁾ (quo verbo recte quidem, serieque orationis suadente verterunt Interpretes Graecum αυτας, quae θηλειαι intelligendae sunt ex superioribus,) a praedicto tempore etiam praediorum quae genearchica (gentilitia) vocantur, participes esse volumus. Permagna haec muliebris successionis in Armenia extensio ambigendum relinquere videtur, num ea, quae in superioribus iussa legimus, accipienda sint de rebus omnibus, cum mobilibus tum immobilibus, omninoque de qualicunque successione, an de ea potius,

Iur. Ciu. „i. e. anno Chr. 540.“ (541.) „Hic annus fuit Iustiniani Imperii octuauus.“ Potius decimus tertius, (a lege post Conf. Belif. h. e. 536. lata, quartus,) quem annum tanto fere audacius substituere suscipio, quo vnanimior est historicorum de initio Imperii Iustiniani consensus.

2) Propterea inferenda esse censeo e Nou. XXI. post verba: ημων βασιλειας et ημετερας βασιλειας, haec: της παρμης τρισσημεκαθεκατης, quarta de-

cima ab initio Imperii indictione, h. e. anno 541. seu post legem latam 6.

a) Hoc verbum in omnibus versionibus, quas inuicem comparauimus, maioribus litteris expressum reperimus. Cuius scriptio causam primum, sed frustra, in variatione aliqua lectionis quaerentes inuestigasse nobis tandem visum sumus nimiam anxiosemque Interpretis Latini, verbum suo semper verbo reddendi, curam.

— — — — —

35

tius, quae ad immobilia tantum respicit, h. e. in specie praediali, feudali hodie dicta. Attamen, cum aequitatem primam legis causam agnoscere cogamur, praefendus videtur latior, ampliorque successione significatus, ideoque potissimum, quod paulo post peculiaris mentio fit in lege proposita de successione in praedia. Etenim *praedia genearchica* (*χωρια γενοαρχικα*,) aliis locis, veluti Cap. II. Nouellae XXI. progenitalia versa, (quae AGYLAEVUS in margine recte descripsit: conscripta olim a principe, familiae certae,) simul libera aestimanda esse ab omnibus obligationibus et pensationibus, quod persuasisse sibi quosdam Editores vidimus,^{b)} pro certo affirmare non audeam; cum bona gentilitia eo maximopere cernantur, ut, vel remotissimo familiae superflite, ab extraneo acquiri nullo pacto queant, quin legitimo cuique proximo semper cedant. Quae reliqua enim succedendi discrimina sese offerunt in praediis gentilitiis seu familiae, siue consistant in linearum praestantia, siue alia praerogativa, pactis nituntur, pro exceptionibus meris habenda. Ceterum tanto plus inest huic mulierum successioni, quo certius est, causam eiusmodi bonorum genearchicorum quovis tempore postitam fuisse in adiuuando conseruandoque familiae splendore. Accedit, quod Imperator paulo post eo usque indulserit mulieribus, ut *filias quoque* earumque liberos, (hi enim sunt ii, *qui nati ex illis fuerint*,) qui ab intestato succedere nequeant, (quod sibi volunt verba: *quamquam non vocarentur ab intestato* ^{c)} ad *successionem rerum genearchicarum*,) nihilo tamen

E 2

minus

b) Ex adiecta quidem nota ad verbum: *genearchica* in margine exempli Corp. Iur. Ciu. f. l. huius tenoris: propria cuiusque patrimonio, quae nihil pensant, nec fidem vel

hominum inuestituram, vel *sigenti-*
na debent, etc.

c) Haec est versio AGYLAEANA excerptae SCRIMGERIANAE lectio-
nis: *et aduersus*, a qua non tam sensu
quara

minis *participes esse* voluerit. Finitur hoc Edictum epilogo. Nam *επιλογη* nomine inscripta leguntur vltima eius verba in Corporibus Iuris, quae in SCRIMGERIANO et AGYLAEO exemplaribus continua serie obuia solennem obligandi faciendique formulam supra iamiam explicatam ita inuoluunt, vt temporis legis latae mentionem simul contineant.

§ VII.

Edictum quartum

pertinet ad *Phoeniciam Libanicam*, h. e. eam Phoeniciae vniuersae partem, quae sita est ad Libanum montem, de quo haud alioquin ignobili plura leguntur apud PLINIUM. ^{d)} *Iohannes*, cui inscriptum est, praefectus praetorio supra nominatus, hac in lege sicuti in multis aliis ^{e)} *exconsulis iterum et patricii* dignitate splendet. Patricii autem Imperatorum aevo clari, (prisciores enim illi opponebantur liberis patrum conscriptorum, seu minorum gentium,) consiliariorum Imperialium partes tanquam Imperatorum patres agebant dicebanturque superillustris GUTHRIO teste, L. I. c. II. pag. 308. qui, „honor eorum sublimis, inquit, omnibus honoribus antepositur, ad quem ascendere nemini licebat, nisi prius aut consulatus honore potitus, aut praefecturae praetorio Illyrici, vel praefecti vrbi, aut magistri militum, aut magistri officiorum in actu positi administrationem gessisse nosceretur.“ Iam quo magis confide-

quam verbis discrepat hic locus, quo modo, haud scio vnde petito, legitur in collectione Iur. Ciu. *επι την εφεραν αδιαφερα διαδοχην*; vt paulo inferior AGYLAEVS in versione sua adnotauit lectionem *εφερα*, pro genitio *εφερα*.

d) In Hist. Nat. Lib. XX. ad eumque locum HARDVINVS.

e) Sicuti Nonellis VIII. XV. XVIII. XIX. XX. pluribusque sequentibus.

mus, variis exemplis impugnari posse veritatem huius iudicii, quin etiam loci illius *CASSIODORI* f) probandi causa iterum iterumque hanc in rem adducti grauitatem, inde tamen ratio quaedam non incongrua arcessenda videtur, cur *exconsulis* quoque dignitatem Iohanni iure tributam esse hoc loco asseramus. Prima Edicti §, quae superioris quasi exemplo praefationis nomen tenet, cum satis sit perspicua, sicco pede posset a nobis praeteriri, nisi in primis aestimandam esse sciremus in interpretandi munere seueritatem illam, quae nec leuibus omnem curam deneget. Quae cum ita sint, adnotare lubet formulae loquendi: *magistratus gratuito creati oportere* (*αρισθες χορηγαι γωεσθαι τας αρχας*) potestatem ex Nouellae VIII. *nostra lex* hoc loco dictae Cap. I. hanc arcessendam esse: „nullum munus nullamque administrationem dare debere aliquod suffragium, neque pro administratione quamlibet donationem neque iudici vlli, neque horum, qui circa administrationem sunt alicui, neque alteri per occasionem patrocini.“ Insuper conferantur cum his Nouellae verbis non ea solum, quae I mi Edicti occasione de illicita venditione prouinciarum differuimus sed etiam Nouellae XVII. Caput I^{um}, vbi eodem sensu (*δι πως δεi προικα επι λογιθεντες αρχοντες*) gratis creati magistratus gratuitas manus seruare iubentur. Sed haec quidem haec tenus. Ipsum legis initium seu potius introductionem Iustinianus inde petiit, *ut custodia locorum et munitione undique indagata*, quibus reliquis ad *subditorum beneuolentiam demerendam* g) modis vsus fuerit,

E 3

fuerit,

f) Variar. IV. 2. Additur insuper a *GUTHBERTO* L. 3. Cod. de consul. et non sparg. et § filiusfam. Infit, quibus modis patria potestas soluit.

g) Libratorum Editorumue operae deberi hoc verbum, modum, quo scriptum existat, indicare contendo ob institutam comparationem exemplorum, quae omnia in eo tenendo aequalia reperi.

fuerit. sedulo commemorauerit. Neque vero non videmus ex nostro loco praecipuum in illis modis, tenuisse rationem maioribus nominibus quam quae tunc essent, decorandi sublimioresque faciendi magistratus. Nimirum plura pro pristina consuetudine incognita atque inaudita nomina magistratuum, qui prouinciis praecessent, ^{h)} veluti praetorum, ⁱ⁾ (πραιτωρων,) proconsulum, ^{l)} (ανθυπατων,) moderatorum, ^{m)} (μοδερατωρων,) et comitum ⁿ⁾ (κομητων,) eidem consilio suam originem debent

h) Conferri de his potest SVETONIUS in vita Tiberii c. 41. et 42. ibique TORRENTIVS in Not. add. SALMASIVS in Not. ad Flau. VOISCVM c. 16. et DIO CASSIVS Lib. LIII.

i) Vid. ONUPERIVS de praetoribus, et PERIZONIVS in diss. eiusdem argumenti. Intelligendi sunt ii, euidam prouinciae praepositi, qui nomina ab ea sortiebantur, veluti Nouellis XXV. praetor Lycaoniae, XXIX Paphlagoniae, et CIV. Thraciae. Quia obtinebant in prouinciis iurisdictionem, prouinciales quoque dicti sunt. Occasione praetoris peregrini duo primum post bellum Punicum Sardinia Siciliaque debellatis anno 520. lecti sunt, ita postea aucti, vt totidem fere fuerint, quot prouinciae in deditionem Romanam venerint. vid. LIVIVS, L. XXXII. c. 27. et Ian. GVILIELMI Tr. de magistratibus reipublicae Rom. liberae apud GVATHERIVM, pag. 982. Henr. Bebel. IVSTINGENSIS in Lib. de sacerdotibus et magistratibus Rom. apud eundem auctorem, pag. 1103.

l) A quibus prouinciae quae suberant eiusmodi magistratui, dicebantur

proconsulares, veluti Africa prouincia et aliae. Similia exempla praebent Nouellae XXX. et CIII, in quibus proconsules Cappadociae et Palaestinae commemorantur. Horum quoque dignitatem spectabilem fuisse testatur GVATHERIVS Lib. I. c. 9. pag. 306.

m) Commutatam reperitur eorum nomen cum rectoribus correctoribusque prouinciaram, qui tamen titulo clarissimorum moderatoribus spectabilibus ita praestabant, vt ab illis appellari licuerit ad hos, quibus id lege specialiter datum erat, vt vice sacra, h. e. pro Imperatore eiusque auctoritate cognoscerent. Hinc moderatores Arabiae Nouella CII. et Hellenoponti Nou. XXVIII. exhibet.

n) Ita primum ii dicti sunt ante Augusti tempora, qui consules, proconsules aut praetores peregre comitabantur, in negotiis publicis ob eundis tanquam administri adiutores et assessores, vid. L. V. II. de off. assell. Ex quo ipsi vero tempore magistratum prouincialem repraesentare ceperant, decorati clarissimatus dignitate, quae vt plurimum tunc temporis

bent ex legislatoris confessione. Neque vero parum conducunt modo recensita legis verba ad omnem intelligentiam. Sequuntur igitur reliqua, in quibus *magistratum Phoeniciae ad Libanum*, cuius nomen indagare nobis non contigit, ex ducalibus in *spectabilem* (ἐκ τῶν ἡγεμονικῶν εἰς σπεκταβιλίων) °) sub moderatoris forma ita translatum videmus, ut assignatis ei ad decem auri libras istius proventus, annonarum scilicet, occasione fisco nihil praebere debeat. Quorum verborum potestatem ut ab omni parte perspiciamus, tanto anxius consulenda est auctoritas scriptorum de ordine dignitatum illius aevi, (de quo tituli sunt in utroque Codice, P) quo verius est, quod GUTHERIVS L. I. c. 4. pag. 299. ff. probat: „confusas tandem fuisse et pro temporum varietate commutatas illas dignitates.“ Nimirum magistratum, provincialiumque in primis dignitates quae in genere aut legitimae sunt, h. e. quae actu consistunt, aut honorariae, quae sine administratione, 9) quadruplices celebriores inveniuntur; Clarissimorum et Ducalium tanquam inferiorum, superiorum Illustrium, Spectabilium summorum. 7). Reliqui enim omnes qui

temporis pro senatoria usurpabatur, provincialium rectoribus assidebant. Eiusmodi Comes Isauriae occurrit in Nou. XXVII. Comites Aegypti et Ponticae dioeceseos, ut pari invicem gaudeant dignitate, memorantur L. 1. Cod. Theod. de comitibus et tribunis scholar. Plura leguntur apud GUTHERIVM L. I. c. 15. pag. 315. ff. ubi et Italicianorum Gallicianorum quae mentio fit, quorum nomina ab Honorio et Theodosio produntur L. 1. p. l. t. copiosius ceteroquin illustrata ab Interpretibus Cod. ad L. 6. Cod. de servis

fugitiv. et 14. de fide instrum. L. 3. Cod. Theod. de matern. bon. et L. 1. Cod. de accusat.

o) Spectabiles qui paulo inferius περιβλεπτοι dicuntur, in Nouellis XX. et CXII εμβανμοι, alibi aliis nominibus appellantur.

p) Conferatur GOTHOFREDVS in Notit. Dignit. ad Cod. Theod. pag. 316.

q) vid. L. 2. Cod. Theod. ad Leg. Iul. repet.

r) ISIDORVS Orig. L. IX. c. 4. tantum tres gradus statuere videtur. Verba enim eius haec sunt: — primos

qui sparsim deprehenduntur magistratum provincialium honores, veluti Egregiorum, Superillustrium, Eminentissimorum, Gloriosissimorum, Ornatissimorum, Florentissimorum, Magnificentissimorum, Perfectissimorum, Nobilissimorum, Honoratissimorum Sanctissimorumque partim nimis sunt a scopo nostro alieni, partim tot, quot illustrandis singularis libellus consumeretur. Sunt quidem hi tituli cum levioris, tum grauioris, quam recensiti, ponderis, pro communibus tamen et generalibus habendi et humanitati magis tribuendi placendique studio, quod prima fuit semperque est innumerorum titulorum causa, quam veritati internisque reverentiae pietatisque stimulis. Quo minus vero dubium est, quin Clarissimi et Ducales, Illustres atque Spectabiles iure huc debeant referri, tanto tamen iustior eorum sententia mihi videtur, quippe qui argumentis e notione illarum dignitatum petitis,*) Clarissimos et Ducales vno gradu, altero Illustres et Spectabiles collocant. En grauiissimam huius sententiae causam eam, quod nec descriptio illarum dignitatum, (iactatio enim foret, loqui de definitione earum,) aliunde possit arcessi, quam ab iis eorumque muneribus, quos ita nominatos seruarunt scriptorum veterum narrationes. Sed quantum sit huius dissensus, ex antea dictis patet, summum honoris fastigium tenuisse Spectabiles, ita vt intelligatur, quid sit

mos senatorum dici illustres, secundos spectabiles, tertios clarissimos. Conferri omnino etiam potest BAVARIIVS in diss. de titulo illustris, spectabilis etc. quam allegatum quidem reperi apud MxLIVM in Lib. s. l. c. IV. § I. pag. 32. nec tamen potui ipsam nancisci.

s) Namque priores vtrique e minore, posteriores ex maiore latercu-

lo emittebantur. Laterculum autem GVTHERIVS definit codicem dignitatum in scrinio memoriae, de quo pag. 433. plura disserit, depositum, qui cum duplex fuerit, alter, laterculum minus dictus, sub cura quaestoris fuit, alter, maius laterculum nuncupatus, cura Primicerii Notariorum, de quo plura infra differuntur, perpetuo asseruabatur.

fit in lege proposita: *magistratus*, h. e. praefidis seu *moderatoris Phoeniciae Libanicae ex ducalibus ad spectabiles* translatio. Itaque magis diligentiae studio quam necessitate commotos recensere nos iuvat nonnullorum magistratuum titulis illis insignium, qui legendo crebrius obuenerunt, officia atque munerera. Omnino quidem non solum in utroque supra dicto Codice horum titulorum mentio facta est, sed etiam in *Novellis* et *Constitutionibus Iustiniani* aliorumque Imperatorum, quae scriptae existant ad magistratus prouinciales, non raro additae sunt eorum dignitates. Et *Clarissimi* proprie dicebantur, quod *Zeno* constituerat, praefides prouinciarum eorumque vicarii, quibus rectores simul et correctores prouinciarum, consulares et proconsules prouinciales, legatique *Caesaris* comprehenduntur.) Ducalium nomen, eiusdem ceteroquin qualitatis, ad militarem conditionem magis respicit et rarius tantum obtinuisse videtur. *Ordo Illustrium*, quem *CVIACIVS* ^{u)} in quinque gradus distinguendum docet, a *Zenone* ita compositus est: „vt primi sint patricii vel expatricii, praefecti praetorio, praefecti vrbis, consulares viri, quos tam ordinaria professio, quam principis sublimauit oratio.“^{u)} Fuerunt nonnulli quoque *Spectabiles illustrati* decorati,

t) Conferatur titulus Cod. de off. rectoris prou. et L. 6. Cod. de modo multarum, insuperque *Novella VIII*. Ceterum omnes praefides clarissimi non fuerunt, nunc superiores nunc inferiores clarissimati, vt praefides Arabiae et Dalmariae L. 12. Cod. Theod. de perfectissimatus dignitate, perfectissimi dicuntur, testeque *ALCIATO* *Disputat. L. III. c. 4.* praefes

prouinciae Hispaniae Citerioris eodem honore nominatus esse perhibetur.

u) Ad Leg. 2. Cod. vt dignit. ordo seruetur.

v) Vid. L. 3. Cod. vbi senator. et clariss. et L. 3. Cod. Theod. de aduoc. diuers. iudiciorum.

decorati, *) qui Superillustrium plerumque denominatione splendebant. Qui denique restant Spectabiles a Cicerone H. Verr. spectati et honesti appellati, primi, inquit GUTHRIUS L. I. c. 9. pag. 306. proconsules habentur, hos comites Orientis sequuntur, Vicarii in Spectabilium ordine ultimi sunt. Sed nulla sane est in illis dignitatibus, quae diligentiorum interpretationem non desideret. — Alteram fauoris erga magistratum Phoeniciae Libanicae tesseram Iustinianus adiecit *annonarum decem libris* y) auri largiendis. — Iam vero annonae, quae antiquissimae originis in eo differunt a tributis, z) quod in speciebus consistant, vel ciuiles sunt vel militares, expeditionales vel palatinae, ciuicae denique vel populares. Praestantur a ciuibus vel re, h. e. speciebus, vel pretio seu aestimatione. Sicuti autem Graeca vox: *σιτησεις* a) annonas militares intelligendas suadet, ita quantitatem earum adiectam id innuere arbitror, quod cordi fuerit Imperatori pretii potius praestatio, quam solutio in specie. Neque

x) Secundum L. I. Cod. de rationcin. oper. publ. ibique v. GOTHOFREDVM.

y) Graeca verba: *σιτησεις δεκα λιτραν* apponimus, partim quod similem sportularum determinationem Edicto I. expressam verbis Latinis videbamus, partim quia altero huius placiti Capite pro verbis Graecis: *δεκα λιτραν σιτησεων* in medio textu Graeco leguntur Latina: *decem librarum auri* Auri vero libra e BVDAEO L. I. de aere, centum auri solidis maior haberi nequit.

z) Haec enim corporibus, veluti auro, argento, aere, equis aut vestibus cernuntur, simulque intributiones et contributiones audiunt, et

vel soli sunt, vel capitis. vid. CVIACIVS ad tit. Cod. de annon. et trib. omninoque BVLENGER de vestigal. Pop. Rom. Tüb. 1613, et Francof. 1620. 4.

a) Hoc potissimum enim verbum, et vocem: *σιτησεων* de annonis militum proprie dictam esse, apparet e loco quodam HESYCHII qui illud interpretatur verbo: *εφοδιον*, quod ad iter conficiendum miles accipit. Accedit, aliis adeo locis legi: *πρασιτυκιας σιτησεις*. A POLYBIO eodem sensu vsurpatur vox: *σπιτιον*. Gloss. Vet. *σπιτιον πρασιτυκικον, μισθος πρασιτυκικης σιτησεων*, frumentum quod miles singulis mensibus accipit ad viatum.

que vero rara fuit eiusmodi annonarum, quae magistratibus provinciarum fiebat; largitio, cum salariorum locum tenuerit; sed illud magis praeter consuetudinem dispositum est ab Iustiniano, ut liberauerit magistratum Phoeniciae a praestationibus, redituum suorum intuitu, fisco inferendis, quae vis est verborum: *ipse vero istius prouentus occasione fisco nihil praebere debeat.* Qui similis enim est seculi nostri mos, ut tributa vel maiora vel minora a ciuibus exigantur pro dignitate opumque, quibus gaudent, praestantia, eatenus olim Imperio Romano communis fuit, ut, qui praefuerint muneribus publicis, fisci aerario singuli praestationibus obstricti fuissent. Hanc tributorum pro munere grauitate institutam rationem sequentia Edicti verba luculenter probant: *interim apud Phoenices scrinii tractator (το Φοινικης συγγιον τρακτηρων) pro nuper attributo illi munere, quod et beneficium (βενηφιμιον), quae est generalis salariorum denominatio) nuncupatur, ex canone eiusdem provinciae clariss. pro tempore spectabilium tribunorum notariorum primicerio denas auri libras in singulos annos dabit.* Tractatores quibus in vniuersum simillimi sunt chartularii, homines erant in munere publico constituti, quibus ab aliis male *numeratorum* distorum, vel iussu ipsorum, qui pro tempore amplissimae sedis administrationem tenent, exactio publicarum pecuniarum iniuncta est. ^{b)} Scrinia autem a secernendo dicta, quia pretiosa et secreta, veluti pragmaticas sanctiones, rescripta, cognitiones, preces et supplices recondebant, loculi erant, seu latercula, in quibus acta principum quae ad ius pertinebant, asseruabantur, eamque ipsam ob causam omne ius L. 19. Cod. de testam. in scriniis principum

F 2

^{b)} vid. CUIACIUS ad L. 6. Cod. de exactoribus et executoribus, et L. 10. de numerar.

pum constitutum legitur. Sed cum plura fuerint scrinia eius generis, quae omnia hic recensere consilii ratio recusat, quod hoc loco in primis sit intelligendum, statim adiicimus. Nimirum cum generaliora verba Graeca: *σκρινιον τρακτηων*, (ab auctoribus Graecis dicitur *αντιγραφευς*,) proximorem interpretandi rationem denegare videantur, eundem hic scrinii tractatorem dictum esse censeo, qui alias vocatur *primiscrinus*, et *magister* scrinii, h. e. princeps officii scrinarii, ita quidem, ut sermonem esse subsumam, de scriniis sacris quatuor,^{e)} memoriae, epistolarum, libellorum et dispositionum, ex quibus annotationes, pragmaticae sanctiones cognitiones atque preces edantur, reponuntur servanturque. Notariorum alii erant vulgares seu inferiores, (*ταχυγραφοι*), alii superiores seu magistri et *tribuni notariorum* (*υπογραφεις*) dicti, de quibus GVTHERIVS L. I. c. 15. pag. 318. „sunt, inquit, caeteris in officio praepositi, et ad imperialia secreta pertinent secundum Leg. 12. Cod. de excusat. munerum.“^{e)} His omnibus praestabat *primicerius*, cuius haud leuem dignitatem sponte testatur quantitas denarum in singulos annos solvendarum a scrinii tractatore auri librarum. Sicuti vero vox *primicerius* (quasi *προεγραμμενος των αλλων*) eum omnino significat,^{d)} qui olim dicebatur princeps officii cuiusdam, seu principalis, itemque magister officii, ita et tot cogitari possunt *primicerii*, quot officia, quibus plures impari dignitate praesunt. Sed mox applicatum esse hoc verbum

e) De his qui evolvatur dignissimus est saepius laudatus GVTHERIVS variis Lib. II. locis, veluti pag. 433. ff.

d) Apud GVTHERIVM L. II. c. 20. pag. 473. leguntur haec: Quae libet corpora, scholae, collegia suum

primicerium habuerunt, quem nos vocamus *Le Doyen*, qui post depositam publicorum numerorum sollicitudinem magistri officiorum in salas sortiebantur, h. e. honorariam magisterii dignitatem. v. L. 2. Cod. Theod. de *primicerio*.

bum pro vsus tyrannide reperimus ad Notariorum in primis collegium. *) Reuertitur legislator, (quae vltima est Cap. I. §) ad moderatorem provinciae, eumque a muneribus omnia pura conseruare iubet, h. e. interdicit ei, ne quid accipiat vel det, quae esse vidimus verba Edicti I^{mi} hunc locum optime illustrantia. — Sed lectionis varietatem hic adnotare, viua quasi voce nos cogunt adiectae ab editoribus Corp. Iur. ad verbum: *muneribus* marginales notae. Cum enim manifestum sit, causam esse totius, quod hoc loco continetur praeccepti, summae iustitiae studium, munera illa (*δοσεις*) qualicunque intelligenda esse, equidem eo facilius mihi persuaderem, quo magis altera exemplariorum lectio †) huic potissimum interpretationi videretur fauere, arridere. Praecipiti itaque et maturiore iudicio Commentatores laudati a muneribus illis excepisse videntur „esculenta, potulenta quae ad paucos dies prodiguntur, et xenia.“ Etenim II. leges, quarum argumentis innisi sententiae suae patrocinantur, eo generaliores sunt et priores, quo specialior et posterior edictalis nostra dispositio. Ceterum, quod omnino de praesidibus provin-

F 3

provin-

e) Aliis locis primicerius notariorum *protosonarius* audit, eiusque dispositioni suberat omnis dignitatum et administrationum cum militarium, tum ciuiliu notitia, vid. PANCROLLVS in Not. Vtr. Imp. et L. 2. Cod. de primicerio, ibique CVIACIVS. Ceterum occurrunt etiam primicerii scriuinarum, scholarum, adiutorum, cerariorum, fabricensium, mensurum, lampadariorumque, de quibus GYTHERIVS suis locis. Conferri etiam potest CANGIVS in Gloss. med. et inf. Lat. sub his vocibus.

f) Quae Graeci textus intuitu potius, quam versionis Latinae vulgarior, seu SCRIMGERIANA appellari potest: *τι moderατωρes καθαρα δοσεις πασης φυλακτομεν*. Altera, AGYLAEO propria, nescioque quo fonte ducta, versioni eius: *moderator porro a muneribus omnia pura conseruet* etc. haud dubie substrata est. Alioquin enim laudatus Interpres SCRIMGERI exemplum securus, quod pluries animaduertimus, hoc tamen loco, sicuti supra (Ed. III. pag. 193.) in margine sui exempli pag. 195. ad vocem: *omnia* adscripsit: *λεγο: παντα*,

prouinciarum agebat superius Edictum, de militum quoque ministerio, prouincialibus magistratibus competente, praecipiebat; at multo distinctius specialiusque est eandem in rem praeceptum propositae sacrae formae. Certum enim illud officialium aut militum genus, fortissimorum Tertiodelmatorum numerus, ut in Phoenicum regione est, egregie commemoratur. Quo minus autem inuenire nobis contigit vllam horum militum mentionem, et apud veteres historicos, et peculiare rerum Phoenissarum scriptores, tanto magis coacti nobis ipsi videmur, assentiri iis, quae prolata sunt ad hoc verbum ab editoribus Corporis Iur. in notis editionis GOTHOFREDIANAE diligentius citatae. Neque eandem ob causam applausum omnem denegare audemus deriuationi huius verbi, quam statuerunt laudati glossatores. §) Licet fortassis enim sententia eorum ex longinquo nimis petita censeri possit, ideo tamen controuersiam mouere iis non audemus, aut aliam ingeniose excogitatam arteque conformatam veriore lectorem commendare. Equidem enim ingenue fateor, me summo diligentiae studio ne vllum quidem locum indagare potuisse, vbi legeretur vel sola vox Tertiodelmatorum. Quae cum

g) Verba eorum haec: „Tertiodelmati officiales ac domestici moderatoris Phoeniciae et ibanicae fuisse videntur; audiui, qui diceret, Syriaca lingua“ (rectius Chaldaica. Comperit enim sum auctoritate nonnullorum virorum harum linguarum peritorum, quos in vberius examinando hoc nomine vocari in consilium, vocem scuti significatu apud Syros nusquam occurrere.) „Terstra dalmin significari stipatores, a Terstra“ (Chaldaeis , siue in statu emphatico

, significat scutum, clypeum.) „i. e. clypeis, et Almin“ (haud dubie a plurali , qui indicat cum adolescentibus, tum etiam fortes et robustos.) „i. e. grassatoribus: vt Tertiodelmati milites fuisse videntur prehendendis grassatoribus destinati. Idque colligi i. Reg. X. v. 17. et XIV. v. 26. vbi fit mentio clypeorum in domo Libani repositorum: quod huic edicto alludit, quod est de magistratu Phoeniciae Libanicae.“

eum ita sint, non possum linguarum Orientalium ignarus non adeo intactum relinquere hoc verbum, vt sponte pronunciem, ambigendum adhuc esse, nisi credere velimus Glosiatorum dictatis, vtrum Chaldaicae an Syriacae, Graecae linguae magis an Latinae, an duabus simul originem suam debeat. Sed, quid plura de re incerta? Videmus ex nexu loci nostri Tertiodelmaros intelligendos esse haud ignobile in Phoenicia Libanica militum prouincialium genus, quod necesse est vt illa aetate virtutis laude floruerit, quia fortissimorum nomine appellantur. Ad sunt quoque verba inferiora, satis clara: *sane si dictus deuotorum* (ανδρειοτατων καθωσωνεων) *Tertiodelmatorum numerus nostro iussu in alia transferratur loca, alterum* (ετερον, alium) *in eius locum surrogatum subiiciendum curabimus: vt ne quid ex solenni plenoque auxilio omnino illi d. sit.* Neque vero solenne hoc plenumque auxilium aliud quidquam est, quam comitatus prouincialis, quem aliis verbis propriis scholam et scholam militarem dici, supra ad Ed. I. pag. 16. vidimus. Inter reliqua sacrae pragmatice formae verba, non adeo obscura, incidimus in locum, cuius haec sunt: *Qua de re cum instrumenta etiam confici iusserimus etc.* Est autem hic paulo infrequentior insolentiorque potestas verbi: *instrumenta*, (συμβολα) quae inspectionem vrget eo accuratorem, quo incertiora vestigia iustae interpretationis nobis praebet Graecus textus.^{h)} Ex omni vero Edicti proposito serie arbitror, conficienda instrumenta *de illa re*, scilicet de imperio singulis prouinciarum praefectis in comitatus suos competente, eas intelligendas esse litteras, vel potius testimonia scripta, quibus vniuersa schola illorum magistra-

h) Ταυτα ταυτω ἀπαντα θεωρησομεν συμβολα κατ' ημων γινεσθαι, πρὸς ταχθησθαι οὐκ ἐπισηκην ἐπισηκην, διότι καὶ πρὸς τὸν τῆς ἀρχῆς ταυτῆς ἡγμενον.

magistratum et numeri et indolis intuitu a superioribus determinabatur. Largiora, quantum scimus ex historiae monumentis, ea fuerunt, interdum strictiora, et varia plerumque SIGONIO atque ZOSIMO testibus,¹⁾ pro fiducia in praefectos, quam fama ferebat publica. Neque ita dubitari poterit, quin *praefectus huius magistratus* intelligi debeat praefectus vel praepositus moderatoris provinciae, cui, quae praestanda sit pro partibus officii, addita est salarii quantitas. Sed paulo diutius inhaerendum erit verbis, quibus excipiuntur iam iam illustrata. Nimirum continent ea, quae constituta sunt, ut quotannis soluerentur, de quo supra, *speccabili clarissimorum notariorum primicerio a publicarum rationum procuratore*, quam GVTHERIVS L. III. Cap. 27. pag. 586. ff. nominat procuratorem aerarii publici, valdeque distinguendum esse asserit a procuratoribus patrimonii, seu patrimonii privati, qui ea Caesarum bona atque praedia administrabant, quae in formam patrimonii redacta, patrimonio principali, siue, quod dicitur Lege 19. et 20. Cod. Theod. de bonis praescriptorum, aerario sacro adgregabantur. Ceterum in verba: *neque vero praeterea quidquam illi est addendum etc.* non aliter possumus animadvertere, nisi, ut ea agnoscenda esse censeamus repetita ab Imperatore indicia iniustitiae administratorum provincialium, et testimonia rapacitatis munerum publicorum praepositis haud raro quasi innatae. *Iustitia inter plebeios a moderatore exercenda*, popularis quoque audiebat, in primisque cernebatur in causis privatis, quarum cognitio omnino erat vel domestica vel popularis, propria maximam partem provincialium magistratibus, quos, ut plurimum annales,

1) Conferri omnino potest SIGONIUS in Antiquit. Iur. Provinc. L. II. inde a Cap. 3.

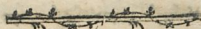
annales, quo commodius iurisdictionis suae potestatem exer-
cerent, annum ita diuidere solitos fuisse sciendum est, vt
DRAKENBORGIO ^{l)} auctore, aestatem rei militari aliisque
prouincialibus negotiis, hiemem vero iudicando impendisset.
Quo ipsi autem iuris dicundi termini prouincialibus
ciuibus innotescerent, simulac venerant in prouinciam, in
qua vna, vel etiam plures, pro cuiusque magnitudine, vi-
bes erant, in quibus tempore constituto conuenire teneban-
tur, conuentum vel forum in certum diem certumque locum
indicebant, vt, qui in circumiacentibus locis dioeceseos suae
lites haberent, ius sibi a praefide postularent. Vibes illae
in quibus forum erat indictum, dicebantur conuentus iuri-
dici, quin et conuentus illic agi, nonnunquam ipsa homi-
num turba in hac aut illa vbe, prout ferebat res, congre-
gata, conuentus appellabatur. ^{m)} Sed reuersi ad verba tra-
ctandae legis, *in his porro iam dictis rebus spectabili duci omnem
communione ademptam* legimus; et iure quidem propterea,
quod res illae iam dictae (*προς τον ειρημενον λογον*) intelligen-
dae sunt omnes ciuiles, ⁿ⁾ (*πραγματα πολιτικα*) quae specta-
bilis ducis potestati exemptae, relictae sunt arbitrio moderato-
ris, *ciuilibus* magistratus nomine indicati per integram formam
in primisque verba eius posteriora. Neque solum enim ob
totam

l) in diss. allegata pag. 144. ff.

m) Vid. omnino Ioh. Fr. GRONOVIVS L. III. Obs. c. 22. 1. et GRAEVIVS in praef. T. I. Thef. Ant. Rom. Quibuscum locis conferas SPANHEMIVM in diss. IX. de vsu et praestantia numismat. pag. 611. SIGONIUM in Ant. iur. Prou. L. I. et II. c. 5. et MAVRENGNAVLTV in diss. collaud. de off. praef. prou.

cap. 5. et 7. pag. 144. ff. vbi simul docet eodem ceteroquin ordine, quo Romae praetores, magistratus prouinciales iuri in prouinciis dicundo operam nauasse.

n) Noxium enim est reipublicae, iurisdictiones militeri, quod ideo plures leges prohibent, v. c. L. 1. Cod. de off. magistr. milit. et L. 1. Cod. de off. milit. iud.

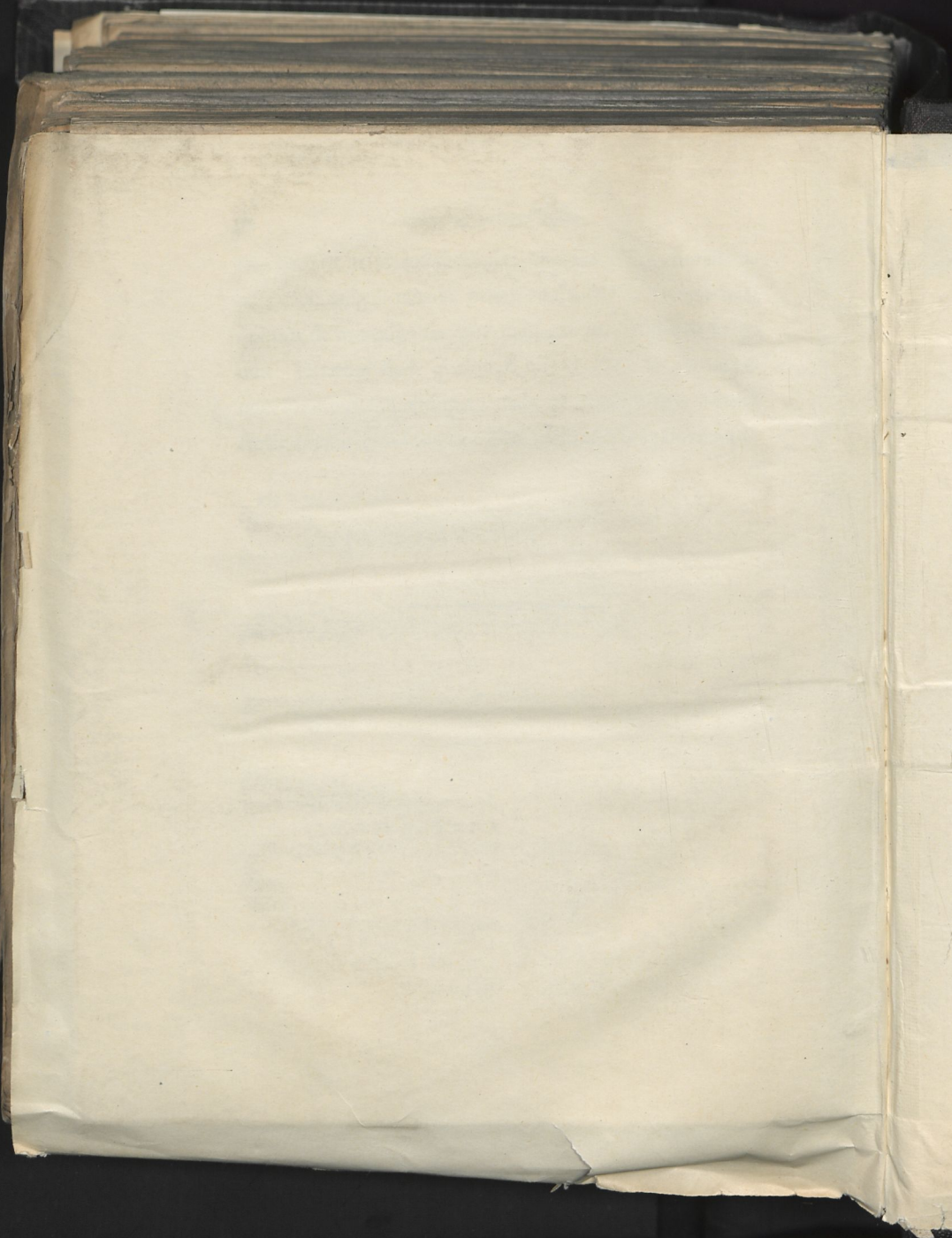

totam orationis seriem haud dubitandum esse mihi videtur quin sequentia pro linguae Latinae indole minus recte ab AGYLAEO expressa: *nolumus enim quidquam illi commercii esse etc.* *) referri debeant ad spectabilem ducem; sed sponte quoque apparere censeo. e textu Graeco, pronomem: *αυτον* pertinere ad proxime praecedentem *περιβλεπτον δευον*, qui ex opposito moderatores deinde dicitur *στρατιωτικος* magistratus. Ut tandem nihil dubitationis restet in hac interpretatione, prouocamus ad verba inferiora, quibus adeo poenalem prohibitionem coniunctae rei militaris curae cum administratione civili Imperator ita statuit, ut muneris priuationem spectabilibus ducibus, *qui rebus civilibus ingerere sese audeant*, minatus sit. Quam porro, legislator breuiter sic: *in nulla nanque re inferiorem hunc magistratum ducis magistratum esse volumus etc.* voluntatis suae intuitu vtriusque dictorum magistratum declarationem inuoluit, eandem paulo post vberius explicuit, in primisque *moderatori tam liberrimam publicarum rationum* quam seuerissimam exactionem quasi ius quoddam praecipuum prae magistratu militari, iterum iterumque iniunxit. Vltimum Edicti Caput consumtum est commemoratione *annonarum militarium* (*σιτησεων των περιβλεπτων δευον*): quarum assignationem Iustinianus demonstrat sese non temere concessisse moderatori, *propterea quod manifestum sit eos, spectabiles duces, non tam socorditer ad res animi aduersuros esse, ut quae sibi competant petere non possint.* Iam vero plura ut adnotentur ad sacram propositam legem, quae quartum tenet locum inter Edicta Iustiniana, interpretis officium flagitare nobis non videbatur, ita ut contraria potius.

o) Graeca verba sunt: *οδε γαρ επι των δεδομεναις πραξιαις τη περιβλεπτικου κηραυ αυτον βλομειδα οδε τεις μη moderatoρι, οδε η, σ, ρ,*

potius causa moti, quippe quod aliquando iam dictum est de iis, et fines tenendi sunt qualiscunque libelli nostri, quin prorsus taceamus et de natura annonarum militarium, et de potestate epilogi calci legis adiecti, non dubitarem.

Haec igitur hoc quidem tempore sunt, quibus prolixiorum Edictorum nostrorum commentationem primum specimen recipere recusat. Quare, si quam aliam differendi occasionem nacti erimus, altera qualiscunque laboris diatribe continuaturi coeptam XIII. Edictorum causam, consilii nostri rationem B. L. de meliori nota iterum iterumque commendamus.

Leipzig, Diss.; 1793

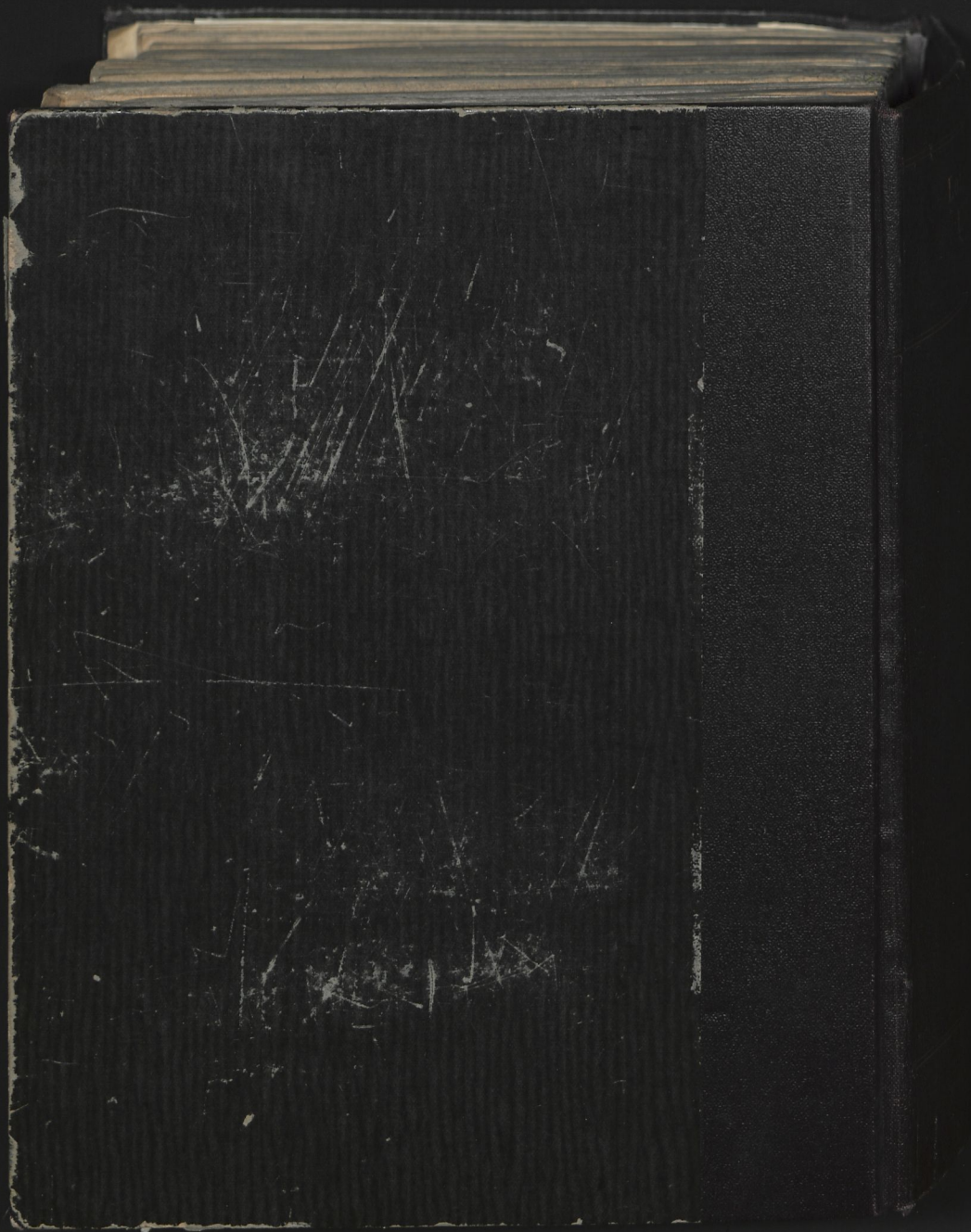
ULB Halle

004 350 43X

3

f
TA 200
nur Stk. 6. bisher vernüpft

1793, 19.
243

DE
XIII. IVSTINIANI EDICTIS
SPECIMEN PRIMVM

QVOD PVBLICE
AMPLISS. PHILOS. ORDINIS AVCTORITATE
IN AVDITORIO PHILOSOPHICO

A. D. XXI M. DECEMBER. MDCCCXIII

H. L. Q. C.

DEFENDET AVCTOR
HIERONYMVS THEOPHILVS
KINDIVS

A. A. M. ET I. V. B.

ASSVMTO SOCIO
AVGVSTO APEL

AVR. VTR. BACCAL. LIS

Continet quatuor priora Edicta

LIPSIAE
EX OFFICINA KLAVBARTHIA

